

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

L'adolescència entre lletres

Caracterització de l'adolescència en situació de risc a la literatura
juvenil catalana actual

Anna Bernal Martínez

Tutora: Anna Escofet Roig

Grup M3

Curs 2022 - 2023

15 de juny de 2023

Agraïments

A la meva família, per estimar-me per qui soc i no per qui seré.

Als meus millors amics, per creure en mi, animar-me a perseguir els meus somnis i
fer-me la vida més bonica.

A les meves companyes i amigues de grau, per haver-nos sostingut, cuidat i estimat
tant i tan bé.

Als meus professors de l'escola i l'institut per l'acompanyament, la implicació i l'estima
tots aquests anys. En especial, als mestres de llengua, per haver-me contagiats la passió
per la lectura i la literatura.

A la Mireia, l'Anna i l'Alfredo, per haver-me descobert tot un nou món dins la
universitat, per la confiança i l'empenta.

A l'Amalia Ramoneda i la Paula Jarrín, per la seva ajuda i col·laboració en la selecció de
novel·les.

A la meva tutora de TFG, l'Anna Escofet, per ser la meva guia en aquest procés,
donant-me també tota la llibertat del món.

A les Olívies, Bárbares, Òscars, Èrics, Ruts i Tamares que han passat per la meva vida
professional. He après de tots i totes, i us recordaré sempre.

Resum

La Literatura Juvenil proporciona als adolescents una visió del món des d'altres realitats i una representació de la vida que els permet ampliar experiències (Colomer, 2002). Les situacions de risc en l'adolescència són aquelles en què l'individu veu perjudicat el seu desenvolupament i benestar a causa de factors personals, socials o familiars (LDOIA, 2010). La literatura juvenil centrada en temàtiques socials, com l'adolescència en risc, afavoreix la identificació dels adolescents amb els elements que se'n representen així com la reflexió i la incorporació d'altres identitats al seu imaginari (Durand, 2020). L'objectiu d'aquest treball és conèixer el perfil de l'adolescència en situació de risc a través de la literatura juvenil catalana contemporània. Per això, s'han seleccionat un total de cinc novel·les juvenils catalanes publicades a partir de 2010 les quals conformen el corpus d'investigació mitjançant el que s'ha elaborat una anàlisi qualitativa de contingut. Els resultats obtinguts mostren com l'adolescència a la literatura juvenil no només relata situacions de risc sinó que també de desemparament, ambdós, però, acompanyades de la influència de les relacions socials i l'entorn. Les conclusions han mostrat com la caracterització de l'adolescència en risc a la literatura juvenil comparteix elements amb la realitat actual en el territori català.

Paraules clau: literatura juvenil, adolescència, situacions de risc, desemparament

Abstract

Youth literature provides adolescents with a vision of the world from other realities and a representation of life that allows them to broaden their experiences (Colomer, 2002). Risk situations in adolescence are those in which the individual's development and well-being are impaired due to personal, social or family factors (LDOIA, 2010). The youth literature focused on social issues, such as adolescence at risk, promotes the identification of teenagers with the elements they represent, as well as the reflection and incorporation of other identities to their imaginary (Durand, 2020). The aim of this study is to know the profile of adolescence at risk through contemporary Catalan juvenile literature. For this reason, a total of five Catalan juvenile novels published since 2010 have been selected to constitute the research corpus through which a qualitative content analysis has been carried out. The

results obtained show how adolescence in youth literature not only narrates situations of risk, but also of abandonment, both of them, accompanied by the influence of social relationships and the environment. The conclusions have shown how the characterization of adolescence at risk in youth literature shares elements with the current reality in the Catalan territory.

Key words: youth literature, adolescence, risk situations, abandonment

Índex

1. Introducció i justificació	6
2. Objectius	8
3. Marc teòric	9
3.1. Literatura Juvenil	9
3.1.1. Conceptualització de la Literatura Juvenil	9
3.1.2. Història de la Literatura Infantil i Juvenil	11
3.1.2.1. Història de la Literatura Infantil i Juvenil a Espanya i Catalunya	12
3.1.2.2. Estat actual de la Literatura Infantil i Juvenil a Espanya i Catalunya	14
3.1.3. Funcions de la Literatura Juvenil	15
3.1.4. Temes de la Literatura Juvenil	18
3.2. Adolescència en risc	19
3.2.1. Conceptualització de l'adolescència en risc	19
3.3. La literatura juvenil i l'adolescència en risc	22
4. Metodologia	24
5. Resultats	28
5.1. L'adolescència en els relats	29
5.2. Relacions socials	30
5.2.1. Família	30
5.2.1.1. Tipologia de família	30
5.2.1.2. Relacions entre els membres de la família i els adolescents	32
5.2.2. Amistats	34
5.2.3. Centre educatiu	35
5.3. Entorn: barri o comunitat	37
5.4. Situacions de risc detectades	39
5.4.1. La manca o dificultat greu per atendre físicament o psicològicament l'adolescent	39

5.4.2. Les mancances familiars que condueixin a la marginació social, inadaptació o desempament	41
5.4.3. Altres situacions de risc	42
5.5. Desempament	43
5.5.1. Els maltractaments físics o psíquics, els abusos sexuals, l'exploració o altres situacions de la mateixa naturalesa així com el seu coneixement i tolerància	43
5.5.2. L'exercici inadequat de les funcions de guarda	46
5.5.3. El trastorn mental greu o drogodependència	46
5.6. Presència de l'Educació Social i/o el Treball Social	47
6. Conclusions	48
6.1. L'adolescència en risc: literatura i realitat	48
6.2. Vinculació amb l'educació i l'Educació Social	53
6.3. Limitacions del treball i línies de futur	54
7. Bibliografia	56
Annexos	62
Annex 1. Fitxes tècniques de les novel·les	62

1. Introducció i justificació

La principal motivació per dur a terme aquest treball d'investigació radica en la meua trajectòria vital. La literatura sempre ha estat present a la meua vida. Des que era adolescent recordo utilitzar-la com a refugi, i també com a recurs per traslladar-me a altres experiències i contextos.

A més a més, fa cinc anys, quan vaig iniciar-me en el món laboral com a monitora de lleure, vaig descobrir que volia enfocar el meu futur a treballar amb adolescents i joves, i així ho vaig fer. Aquests últims anys, he tingut l'oportunitat de treballar amb adolescents en situació de vulnerabilitat social, la qual cosa m'ha permès aproximar-me a una realitat difícil d'explicar i d'imaginar per a aquelles persones que no en formen part.

Així doncs, intentant lligar una de les meves passions personals, com és la literatura, amb l'àmbit professional en el qual em vull desenvolupar, com és l'àmbit d'infància i adolescència en risc, van començar a sorgir diverses qüestions a les quals donar resposta: *com es descriu l'adolescència en risc a la literatura juvenil?, quines problemàtiques afronten els adolescents en risc dins la literatura?, el que es descriu als relats està relacionat amb situacions de risc reals?*

En aquest sentit, les motivacions acadèmiques que m'han portat a fer aquest Treball Final de Grau són: d'una banda, continuar nodrint-me d'aprenentatges relacionats amb les humanitats i la literatura, i, d'altra banda, relacionar la literatura amb el món social així com indagar en les possibilitats d'unir la literatura juvenil amb l'Educació Social.

Amb tot, aquest treball té com a objectiu conèixer el perfil de l'adolescència en situació de risc a través de la literatura juvenil catalana contemporània, així com definir les característiques dels adolescents en situació de risc dins de la literatura juvenil catalana i relacionar la caracterització literària de l'adolescència en risc i la realitat actual en el territori català.

Per això mateix, l'estructura en què s'organitza la investigació comença amb un Marc Teòric en el qual es defineixen els conceptes de literatura juvenil, adolescència en risc i la relació entre aquests dos. A continuació, s'explica la metodologia emprada —basada en la narratologia— així com la tècnica de recollida d'informació i l'anàlisi de dades obtingudes. A través d'aquestes dades, l'estudi finalitza amb l'exposició dels resultats i l'extracció d'unes conclusions en què es mostra la discussió, la vinculació amb l'Educació Social, i les limitacions i línies de futur.

Finalment, les aportacions que pretén acomplir aquesta investigació són generar nou contingut vers la temàtica seleccionada, obrir l'Educació Social a noves possibilitats, i reivindicar la importància de revisar la literatura juvenil des de la mirada de l'educació social.

2. Objectius

L'objectiu general d'aquest Treball Final de Grau és conèixer el perfil de l'adolescència en situació de risc a través de la literatura juvenil catalana contemporània.

A més a més, arran de l'objectiu general, se'n plantegen els següents objectius específics:

- Definir les característiques dels adolescents en situació de risc dins de la literatura juvenil catalana.
- Relacionar la caracterització literària de l'adolescència en risc i la realitat actual en el territori català.

3. Marc teòric

3.1. Literatura Juvenil

3.1.1. Conceptualització de la Literatura Juvenil

Es consideren Literatura Infantil i Juvenil (en endavant LIJ) les obres literàries escrites per adults i destinades específicament a infants, adolescents i joves, així com les obres sense destinatari propi, però que el principal lector és infantil i jove (Moreno, 2006), i els escrits realitzats per i per a infants.

Quan es parla de LIJ sovint trobem que no hi ha suficient quòrum pel que fa a la terminologia a emprar (Sao, 2021). Hi ha autors amb preferència per parlar d'una literatura infantil i juvenil compartida, tot i això, també trobem autors que separen la literatura per a infants de la literatura per a joves (Ruiz, 1999). En aquest Treball Final de Grau, però, utilitzarem el terme 'Literatura Juvenil', ja que la investigació realitzada se centra en l'etapa de l'adolescència.

El concepte Literatura Juvenil (en endavant LJ), tal com expressa Moreno (2006), podria definir-se com un conjunt literari —narrativa, poesia i teatre— escrit per adults però dirigit i recomanat expressament per a lectors adolescents i joves en formació.

Tanmateix, en els darrers anys, s'ha definit la LJ com una literatura per a joves en tant que tracta de respondre a les necessitats pròpies de l'etapa evolutiva a la qual es dirigeix (Janer, 1992). Seguint aquest fil és necessari revisar la següent qüestió: "un text es considera juvenil perquè parla del món dels joves o perquè parla als joves?" (Janer, 1992, p.5). Tal com expressa Ruiz (1999), la dificultat per determinar cap a qui o qui és el receptor d'aquesta literatura recau en la transitorietat de l'adolescència i la joventut com a etapa evolutiva. En aquest sentit, cal destacar que, actualment, hi ha una tendència a caracteritzar la joventut com un conjunt homogeni i universal, quan en realitat parlar d'un lector o un públic jove concret sovint es torna difós, tant per la complexitat com per la diversitat existent (Moreno, 1995).

Si parlem d'un lector jove, fem referència a una persona que ja no es troba a l'etapa infantil —compresa entre els 6 i els 12 anys—, però que tampoc forma part de l'etapa adulta —dels 18 anys en endavant—; per tant, es parla d'un lector adolescent d'entre els 13 i els 18 anys aproximadament (Moreno, 2006; Ruiz, 1999).

Amb tot, a continuació, tractarem de desgranar els elements que componen la LJ com a gènere literari en si mateix (Teixidor, 1995). Primerament, tal com expressa Moreno (2006), quan parlem de LJ també fem referència a una literatura que facilita l'accés i introdueix al lector jove en la literatura adulta, podent aquesta llegir-se simultàniament amb la LJ: "de hecho, pueden ser vías paralelas durante un tiempo o durante toda la vida" (Moreno, 2006, p.14). En aquest sentit, tal com s'ha dit anteriorment, cal tenir en compte que el lector jove és un perfil lector complex, i donat que fluctua entre les diverses literatures —infantil, juvenil i adulta— tindrà multiplicitat de referents; tanmateix, la LJ no resulta imprescindible per al lector en formació, però sí que facilitarà l'ampliació de referents i l'adquisició i identificació d'elements literaris dins les obres (Moreno, 2006).

Seguidament, caldria esmentar el fet que hi ha una predisposició a pensar que la LJ no és un gènere de bona qualitat literària (Ruiz, 1999). Tanmateix, tal com apunta Giovanni, la LJ ha de mantenir un equilibri entre l'estètica i la pedagogia, és a dir, ha de ser capaç de mirar per l'art —i la qualitat literària— alhora que també ha de vetllar per complir amb els interessos i les necessitats dels joves (Giovanni, 1956, en López, 1989). Davant d'això, és necessari posar el focus en la literatura que més en consumeixen, ja que ni la qualitat ni l'estètica acostumen a ser criteris d'elecció per als joves (Ruiz, 1999). Seguint amb aquesta idea, però, cal destacar que la pedagogia i la intencionalitat didàctica, juntament amb la presentació de temàtiques d'interès per als joves, l'adaptació de les narratives al moment vital adolescent i, l'acompanyament del protagonista a la cerca de la seva identitat i la del mateix lector, sí que són elements clau en l'elecció de la LJ (Teixidor, 1995).

Així doncs, la literatura dirigida al públic adolescent i jove ha de posar especial èmfasi en el fet que la lectura comporti una experiència a través de la qual desenvolupar la seva identitat així com reafirmar el seu posicionament davant del món que els envolta (Teixidor, 1995). Des

d'aquesta perspectiva, la LJ ha de permetre al lector mirar el món de manera iniciàtica (Moreno, 2006), mostrant-se oberta a tot allò que pugui ser d'interès per a l'adolescent.

Finalment, les lectures juvenils també es tendeixen a caracteritzar per una alta freqüència de protagonistes joves i ambients juvenils, intervencions de personatges adults amb alguna problemàtica concreta, cert interès per temàtiques d'actualitat, i una clara preferència per la fantasia, les aventures, l'amor i el realisme (Cerrillo, 2015). Aquest realisme literari pretén apropar als joves conflictes i problemàtiques específiques del món actual (Cerrillo, 2015; Ruiz, 1999). Cal destacar, doncs, que els gèneres més significatius de la LJ són la novel·la realista —caracteritzada per tractar temes juvenils de manera versemblant—, la novel·la policíaca, la novel·la testimonial i la novel·la de fantasia (Trivez, 2021).

Així mateix, Moreno (2006) expressa que dins la LJ tenen cabuda tots aquells gèneres literaris que la literatura infantil encara no ha explorat i que en la literatura adulta no tenen gran acceptació.

3.1.2. Història de la Literatura Infantil i Juvenil

Per començar, abans d'abordar el concepte de LIJ, és necessari fer un recorregut per la seva història. El naixement de la LIJ se situa al segle XVII, arran d'un canvi en la visió de la infància (Lluch, 2016). En aquell moment, la societat va passar d'entendre la infantesa com adults en miniatura o amb discapacitat, a veure la infància com una etapa més del desenvolupament humà (Sarabia, 2009) en la qual existeixen necessitats pròpies com, per exemple, el desenvolupament d'un sistema educatiu i una literatura adaptada a les seves possibilitats (Lluch, 2016).

Tot i que, inicialment la literatura per a infants va ser escrita com un instrument educatiu, el seu èxit com a element d'entreteniment va fer que cada vegada més s'editessin llibres destinats a aquest públic (Colomer, 1999).

En aquest sentit, entre el segle XVII i el segle XVIII comencen a sorgir textos literaris dirigits a la infància amb predominança per relats d'aventura, fantasia, mites, llegendes o contes

populars, a destacar *Els viatges de Gulliver* de Jonathan Swift (1726) o *Robinson Crusoe* de Daniel Defoe (1719) (Lluch, 2016; Sarabia, 2009).

Més tard, amb l'entrada al segle XIX la literatura infantil acaba de consolidar-se. D'aquest període en destaquen autors com els germans Grimm, Hans Christian Andersen, Lewis Carroll (Sánchez, 2018), Rudyard Kipling, Carlo Collodi i Julio Verne —entre altres— (Sarabia, 2009). El sorgiment de nous temes i autors així com la traducció de les obres a altres idiomes és un fet que s'estén ben bé fins a la Segona Guerra Mundial (Colomer, 2010).

En el cas de la literatura dirigida als joves en concret, el seu sorgiment és similar al naixement de la literatura infantil (Colomer, 1999) i es dona a partir del segle XX en els països industrialitzats (Sarabia, 2009) en haver-se desenvolupat la visió de l'adolescència com a una etapa vital externa a l'edat adulta (Colomer, 1999).

A més a més, al voltant del 1970 en el sistema educatiu i en el món editorial va aflorar la preocupació pels nivells d'analfabetisme en la població que havia estat plenament escolaritzada; aquest fet va fer que s'impulsés la literatura juvenil —amb predomini pel protagonista adolescent— com a instrument per pal·liar l'analfabetisme i el fracàs de la lectura detectats (Colomer, 1992).

A partir d'aquí, a poc a poc la literatura juvenil va instaurar-se com un gènere propi, amb unes característiques específiques segons el lloc, la tradició educativa i el moment socioeconòmic (Colomer, 1992).

3.1.2.1. Història de la Literatura Infantil i Juvenil a Espanya i Catalunya

La LIJ, tal com l'entenem ara, no arriba a Espanya fins al segle XX, tanmateix, s'han detectat publicacions relacionades amb la literatura infantil datades al segle XIX (Colomer, 1999). En aquest sentit, cal destacar que l'any 1876 a Madrid neix l'editorial Calleja, liderada per Saturnino Calleja, amb l'objectiu d'apropar els llibres al públic infantil, i encarregada de publicar llibres d'autors com els germans Grimm, Andersen i Perrault (Colomer, 2010).

La publicació de llibres que ara entenem com a clàssics de la LIJ es va estendre fins als anys trenta, quan Elena Fortún i Antoniorrobes van treballar per a l'actualització de les temàtiques i les formes de la LIJ espanyola (Colomer, 1999; Sánchez, 2018).

Paral·lel al sorgiment de la LIJ espanyola, el 1904 va començar-se a publicar la revista infantil Patufet a Barcelona, amb la col·laboració de Josep Maria Folch i Torres escriptor català de renom i autor de *Les extraordinàries aventures d'en Massagan* (1910) (Colomer, 2010).

L'impuls donat a la LIJ catalana no pot entendre's, però, sense tenir en compte el suport conjunt d'institucions, editorials i mitjans educatius perquè els infants tinguessin al seu abast revistes, col·leccions literàries i obres traduïdes de qualitat (Colomer, 2010). D'aquesta època en destaquen publicacions com *Les aventures d'En Perot Marrasquí* (1917) de Carles Riba, i *Bolovà, detectiu* (1912) de Folch i Torres les quals van establir les bases de les obres clàssiques infantils catalanes (Colomer, 1999).

Cal destacar que, aquest creixement de la LIJ catalana, en part, va deure's al fet de considerar la lectura i el llibre com a una metodologia pedagògica —directament relacionada amb l'Escola Nova i el mètode Montessori— que va conèixer-se com a Animació lectora (Sánchez, 2018); entesa, segons Yepes Osorio (2001, citat en Pernas, 2009), com l'acció la finalitat de la qual és la creació d'un vincle entre la lectura i la persona que alhora permeti el desenvolupament pel gust a llegir.

La proliferació d'obres infantils catalanes va aturar-se, però, amb l'arribada de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939), en aquell moment —i fins al 1962 (Sánchez, 2018)— es va instaurar la censura en les publicacions literàries i la prohibició de publicar en català; així doncs, en aquest període trobem que la LIJ es limita a obres en consonància als valors i creences del Règim (Colomer, 2010). En aquest sentit, la LIJ es va veure fortament influïda per la ideologia franquista, catòlica i conservadora, passant a haver-hi una forta predominança per temàtiques moralistes o històriques (Sánchez, 2018).

No obstant això, entre la dècada dels seixanta i els setanta (Aloy, 2001; Colomer, 2010), en un intent per reprendre el projecte cultural català de principis de segle, i amb la prohibició

de publicar en altres llengües derogada, la LIJ catalana va prendre un nou impuls (Colomer, 2010).

En 1960, l'escriptor català Josep Vallverdú publica *El venedor de peixos*, una obra que, pels temes que tracta, les característiques del protagonista i l'ideal renovat, planteja un nou inici per a la LIJ catalana (Aloy, 2001). A més, cal destacar autors com Joaquim Carbó, Sebastià Estradé, Sebastià Sorribas i Pere Verdaguer que, amb les seves obres, van seguir les passes de Vallverdú en el renaixement de la LIJ a Catalunya (Aloy, 2001). Al mateix temps, el 1961 neix la revista infantil *Cavall Fort* i el 1963 s'estableixen els premis Folch i Torres i Joaquim Ruyra, alhora que apareix l'editorial La Galera, dedicada al llibre infantil (Colomer, 2010).

Finalment, a partir de 1976, la LIJ catalana existent "pren una embranzida difícil de controlar. Aquella llista cada cop més nombrosa [...], sobretot pel que fa a escriptors i editors, no ha parat ja de créixer" (Aloy, 2001, p.31) fins al dia d'avui.

3.1.2.2. Estat actual de la Literatura Infantil i Juvenil a Espanya i Catalunya

Avui dia, la lectura és considerada com a una eina d'aprenentatge i transformació social (Departament de cultura, 2020). Així doncs, en els darrers anys, la lectura ha passat a considerar-se "com a caixa de ressonància de coneixements, espai de reflexió personal, d'adquisició d'informació, forjadora d'habilitats lingüístiques, comunicatives, sense oblidar en cap moment la lectura com una forma de plaer, com a evasió o com a forma d'oci" (Departament de cultura, 2020, p.17).

En aquest sentit, des del 2013, s'ha intentat que la literatura s'adaptés al nou segle així com a la seva visió i funcionament (Departament de cultura, 2020). Aquesta adaptació ha passat per crear Plans nacionals i autonòmics pel foment de la lectura i la literatura espanyola i catalana.

Seguint aquest fil, el darrer Pla de Foment de la Lectura espanyol vigent des del 2021 i fins al 2024, exposa la necessitat que l'Administració Pública creï una nova línia d'actuació basada

en la cooperació entre els diferents agents socials per tal d'aconseguir que "la lectura trenqui totes les bretxes estructurals i esdevingui un hàbit social real" (Ministeri de Cultura i Esport, 2021), p.10).

A més a més, l'últim Pla de lectura català es va centrar a promoure l'hàbit lector a través de la creació d'accions i programes destinats a diferents rangs d'edat, i a visibilitzar als escriptors del país entre d'altres (Departament de cultura, 2020). Amb tot, des del Departament de Cultura (2020) s'han dut a terme diverses polítiques en favor a la lectura i el sector literari. Així, des de la Institució de les Lletres Catalanes s'han posat en marxa programes com 'Què llegeixes?', 'Lletres 2.0' o 'Qui és qui' els quals tenen l'objectiu de fomentar la literatura catalana així com visibilitzar autors i obres literàries del país (Departament de cultura, 2020). A més a més, en destaquen les actuacions executades des de l'institut Català de les Empreses Culturals en suport al sector editorial, el suport de la Xarxa de Biblioteques Públiques i la Direcció General de Política Lingüística (Departament de cultura, 2020).

Tot plegat, entre el 2019 i el 2020 l'oferta i la demanda de LIJ a Espanya va patir un gran creixement, provocant alhora un augment significatiu del percentatge de lectors joves, situant-se aquest en un 52,7% (Trivez, 2021). Cal destacar, però, que les dades d'aquest període poden estar influenciades per la pandèmia de 2020 i, per tant, el creixement i la presència de la LIJ entre els joves pot ésser un efecte temporal (Trivez, 2020).

A més, en el cas de Catalunya, es pot observar com la LIJ en català continua en procés de construcció i desenvolupament (Portell, 2021). Així doncs, igual que en el cas d'Espanya, durant la pandèmia el percentatge de lectors joves va arribar fins al 57% (Portell, 2021).

3.1.3. Funcions de la Literatura Juvenil

La LJ, igual que la Literatura Infantil (LI), té un seguit de funcions socioculturals, algunes de les quals són ser un mitjà des d'on apropar la comunicació i l'expressió dels joves; contribuir a la transmissió de cultura i valors (Sarabia, 2009); i mostrar una representació de la realitat

compartida col·lectivament per una societat, de manera que aquesta serveixi com a mecanisme de socialització (Colomer, 2010).

Així, podem observar com la LJ permet l'accés a l'imaginari d'una societat concreta, presentant al lector imatges, símbols, mites i folklore utilitzats per a comprendre les relacions humanes i l'entorn d'aquesta (Colomer, 2010). En aquest sentit, a través de la LJ l'individu estableix un diàleg amb la cultura, podent així desenvolupar la capacitat d'entendre el lloc que l'envolta (Sao, 2021), compartir referències i referents col·lectius, així com reconèixer elements similars en altres obres literàries i contextos (Colomer, 2005).

Saber que todo el mundo comparte ese conocimiento es lo que permite utilizarlo para explicarse ante los demás, añadirle nuevos matices en una nueva versión o entender mejor lo que se nos quiere comunicar. Algunos de los motivos y elementos del imaginario parecen ser universales, otros pertenecen a un área cultural y otros son propios de una cultura concreta. Entre todos ayudan a los pequeños a construir sus distintos niveles de pertenencia al sentirse formando parte del espectro que va desde su cultura más próxima hasta su constitución como parte de la humanidad (Colomer, 2005, p.205).

També, tal com expressa Colomer (2010) la LJ no només serveix com a representació d'una realitat sinó que també permet la creació de noves simbologies i perspectives del món que passen a formar part de la col·lectivitat.

A més a més, quant a la socialització i la transmissió de cultura i valors, alhora que la LJ pretén ser una eina per a educar als joves també constitueix la forma en què la societat vol mostrar-se davant dels joves. Aquest caràcter educatiu fa que la LJ sigui una forma de construcció social tant de l'individu com de la societat en si mateixa (Colomer, 2001).

Constituye un mensaje de los adultos a la infancia para contarle cómo debería ver el mundo. Por ello se habla de la LJ como de una agencia educativa, en el mismo sentido en el que lo son la familia y la escuela (Colomer, 2010, p.44).

Seguint aquest fil, la lectura és una ampliació d'experiències, en tant que col·loca a l'individu en una conversa constant amb altres veus i realitats que li permetran desenvolupar una visió de la realitat en què ell mateix es troba (Colomer, 2002). A més a més, proporciona una

perspectiva diferent de com valorar els successos, del significat de seguir les normes o contravenir-les (Colomer, 2005). Així doncs, la literatura suposa un espai on construir, aprendre i negociar els valors i les normes culturals segons les quals l'individu mira el món (Colomer, 2001).

Cal destacar que amb la lectura els joves no només aprenen el sentit literal del text sinó que també atribueixen una connotació o valor a les escenes i accions representades (Colomer, 2005): “qué se considera correcto o mal hecho, bello o asqueroso, normal o exótico, apropiado o fuera de lugar, etc” (Colomer, 2005, p.206). Tot plegat, dota al lector jove d'un seguit de valors amb els quals desenvolupar-se.

En relació amb la transmissió de valors i la construcció d'un imaginari col·lectiu, cal destacar que la LJ també pot ser un element perpetuador de conductes, estereotips i prejudicis. Així doncs, a partir dels anys 60, van publicar-se diversos estudis manifestant la discriminació per raó de gènere que hi havia als llibres destinats al públic infantil (Colomer, 2010). Dels llibres publicats només un terç tenien protagonistes femenines, i la representació laboral, els estudis que en tenien i el poder dins les novel·les era escàs o limitat (Colomer, 2010). Tot plegat, indicava que la representació social del món responia a un model masculí i la baixa representació femenina obria la porta als estereotips de gènere (Colomer, 2010), entenent aquests com els models basats en “un juicio de valor, sentimiento o imagen, que deben adaptarse a un modelo fijo y generalizado, no prestando atención a lo individual y que pretende legitimar la inferioridad o superioridad de un sexo respecto al otro” (López i Moreno, 2003, p.455).

Davant d'això, i arran dels canvis socials percebuts per les dones, la LIJ va comprometre's a publicar literatura no discriminatòria, que anés en favor als valors socials del món que l'envoltava (Colomer, 2010). En aquest sentit, la LIJ es va centrar a defensar la diversitat i la individualitat, i a ampliar i equilibrar els valors atribuïts a cada gènere (Colomer, 2010).

La reivindicación del acceso de la mujer a las actividades y conductas tradicionalmente masculinas ha dado lugar a una mayor presencia femenina y a un mayor cuidado en la descripción de sus características, pero en progreso no parece suficientemente consolidado (Colomer, 2010, p.57).

Amb tot, la LIJ ha de seguir contribuint a una representació social del món que permeti prendre consciència dels estereotips de gènere així com plantegi un repartiment ampli i flexible de les funcions socials entre els individus, de manera que qualsevol pugui accedir a una opció concreta a partir de les seves característiques, deixant de banda l'atribució per raó de gènere (López i Moreno, 2003).

Ara bé, perquè les funcions esmentades s'acompleixin, tal com diu Colomer (2005) caldrà que els joves: 1) tinguin adults referents que també considerin la literatura quelcom interessant i nutritiu, 2) des de la infància rebin acompanyament i suport en l'adquisició d'hàbits lectors, i 3) les obres literàries que llegeixin siguin prou interessants per a què es mantingui l'hàbit.

3.1.4. Temes de la Literatura Juvenil

Els temes que es tracten a la LJ estan estretament relacionats amb les funcions socioculturals que aquesta persegueix així com amb la intencionalitat educativa de la lectura (Colomer, 2002).

Amb el pas dels anys, la necessitat educativa de connectar la literatura amb les experiències, necessitats, realitats i problemes actuals dels joves ha fet que s'introdueixin nous temes d'interès (Colomer, 2002). Així doncs, el desig d'oferir lectures coherents amb el món actual, ha propiciat el sorgiment de temàtiques com la convivència i el conflicte (Colomer, 1992): la introducció d'històries de persones migrants, la visió d'un món des d'una altra cultura, les conseqüències de les nostres accions en la natura (Colomer, 2002), la vida en contextos marginals, els conflictes relacionats amb la violència, el sexe (Colomer, 1992), etc.

A més a més, ha tractat d'abordar temes com la recerca del ser, l'autoconeixement i el coneixement cap a l'altre, i la vivència que suposa el pas de la infància a l'adulesa (Moreno, 2006).

Cal esmentar també l'aparició de textos literaris que parlen de les dificultats d'adaptació social i rebel·lia que pateixen molts joves així com la necessitat d'aprofundir en històries contraculturals que connectin directament amb els lectors, els seus interessos i necessitats (Ruiz, 1999).

Tanmateix, encara trobem que en la LJ temes com la mort, la pobresa, el maltractament, la diversitat funcional, i la LGTB-fòbia —entre d'altres—, són considerats com a tabú i, per tant, són evitats (Pueyo, 2018). Davant d'això, tal com expressa Moreno (2003) hauríem de plantejar-nos si realment existeixen temes que no puguin ser tractats dins la LJ; així mateix, destaca que “no todos los temas por sí mismos van a interesar a los lectores, a no ser que su tratamiento lo haga apetecible para niños o jóvenes” (Moreno, 2003, p.494).

Finalment, tal com sosté Pueyo (2018), dins la LJ s'hauria d'intentar naturalitzar qualsevol temàtica per tal d'afavorir la pluralitat i la inclusió.

3.2. Adolescència en risc

3.2.1. Conceptualització de l'adolescència en risc

A Catalunya, la normativa legal que reconeix els drets i les necessitats —individuals i socials— en matèria d'infància i adolescència és la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència (LDOIA) (Allueva, 2011; Panchón, 2002).

La LDOIA consta de sis títols, en els quals es detallen els drets, les polítiques públiques per a la seva promoció, i les mesures de protecció civil per al seu acompliment (Allueva, 2011). Tanmateix, en aquest Treball Final de Grau només ens centrarem en el títol cinquè, el qual fa referència al sistema de protecció d'infants i adolescents en situació de risc i desemparament.

En aquest sentit, és necessari diferenciar el concepte 'situació de risc' del concepte 'desemparament'. D'una banda, la normativa entén com a situació de risc aquells casos on “el desenvolupament i el benestar de l'infant o l'adolescent es veuen limitats o perjudicats

per qualsevol circumstància personal, social o familiar” (LDOIA, 2010, Art. 102), però que per les seves característiques o durada no s’aconsella la separació del nucli familiar (Allueva, 2011).

Les situacions de risc que contempla la LDOIA són les següents: a) la manca d’atenció física o emocional a l’infant o adolescent per part dels progenitors, b) la dificultat greu per atendre físicament o emocionalment l’infant, c) l’ús del càstig físic o emocional per part dels progenitors, d) les mancances familiars que condueixin a la marginació social de l’infant o adolescent, e) la falta d’escolarització obligatòria o l’absentisme escolar, f) la cronificació de les disputes entre els progenitors, g) la dificultat o impossibilitat dels progenitors per controlar la conducta de l’infant o adolescent, h) la discriminació dels infants o adolescents per part dels progenitors per raons de gènere, i) les circumstàncies que perdurin i puguin resultar una situació de desemparament de l’infant o adolescent (LDOIA, 2010).

D’altra banda, es considera ‘desemparament’ aquelles situacions en què a l’infant o adolescent li manquen els elements bàsics per al seu desenvolupament i benestar integral, i resulta necessària la separació del nucli familiar per a la seva protecció (LDOIA, 2010). En aquest cas, les situacions de desemparament que recull la llei són: a) l’abandonament, b) el maltractament físic, emocional o sexual per part dels progenitors així com el seu coneixement i tolerància, c) el maltractament prenatal, d) les accions que impliquin un perill greu per a l’infant o adolescent, e) el trastorn mental o la drogodependència dels progenitors que impliqui efectes greus en l’infant o l’adolescent, f) l’abastament de drogues o substàncies tòxiques a l’infant o adolescent per part dels progenitors, g) la mendicitat, la prostitució o la delinqüència dels infants o adolescents així com la seva explotació econòmica per part dels progenitors, h) la manca d’atenció física o emocional cronificada, i) la violència de gènere o la seva existència al nucli familiar, j) la negació dels progenitors a col·laborar o participar en investigacions o mesures de protecció davant de situacions de risc, k) les situacions de risc cronificades o que amb el temps es veuen agreujades i que comporten la dificultat de desenvolupament integral de l’infant o l’adolescent, l) altres circumstàncies que impliquin negligència per part dels progenitors i que afectin el benestar de l’infant o adolescent (LDOIA, 2010).

Tot plegat, les accions i mesures que es deriven de la situació de risc i del desemparament també són diferents, això es deu principalment al fet que l'àrea competencial no és la mateixa: les situacions de risc són gestionades localment pels Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA) i les situacions de desemparament per la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència —DGAIA— (Allueva, 2011).

Seguint amb la conceptualització de l'adolescència en risc cal destacar que, com diu Castillo (2005), la seva definició acostuma a ser poc clara i generalitzadora, ja que depèn de la subjectivitat de l'individu així com dels criteris culturals de cada societat i de la complexitat del context social al qual ens referim. No obstant això, en la delimitació del concepte apareix una relació directa entre els factors i les situacions de risc i la marginació social (Castillo, 2005). Aquesta marginació social és fruit d'un procés cronificat on les persones no poden accedir a recursos bàsics per al seu desenvolupament, fent que quedin excloses de la comunitat (Castillo, 2005; Panchón, 2002). La marginació social, alhora, comporta l'exclusió social i el trencament de vincles econòmics, residencials i territorials —entre d'altres— (Panchón, 2002).

La problemàtica de l'adolescència en risc és que, sovint, els seus progenitors també es troben en situació de risc i marginació social, aquest fet augmenta el cicle de marginació (Gómez et al., 2007). Amb tot, els adolescents que pateixen aquestes situacions veuen afectats els seus drets i oportunitats (Castillo, 2005). La marginació de les famílies juntament amb les possibles desestructuracions internes —comunicació disfuncional, dinàmica desorganitzada, ambivalència relacional, entre d'altres— fan que no s'acompleixin les funcions socialitzadores i educatives d'aquestes, provocant alhora la inadaptació dels adolescents a l'entorn així com la dificultat d'inserció a la societat (Gómez et al., 2007).

Per concloure, el concepte d'adolescència en risc tampoc pot entendre's sense parlar de vulnerabilitat. Així, segons Bonet (2006), s'ha de parlar especial atenció a la dimensió relacional d'aquesta, ja que atén no només a les variables macro (situació laboral, renda, estudis...) i micro (trajectòria vital, estratègies de supervivència...) sinó que també dona importància a la xarxa social que tingui el subjecte —que alhora compren els vincles d'inserció a la comunitat—.

3.3. La literatura juvenil i l'adolescència en risc

Si ens fixem en la literatura que tracta els temes abans esmentats, Gallego (2021) destaca la manca d'estudis relacionats¹ a causa de la dificultat per representar personatges socialment vulnerables i pel "lugar —social— que ocupa la literatura en la lucha política contra la pobreza" (Gallego, 2021, p.73).

Malgrat tot, tal com expressa Durand (2020), la literatura juvenil que representi la diversitat —i tracti temes socials com ara la immigració— permet als joves identificar identitats juvenils d'altres contextos i cultures, alhora que possibilita el qüestionament i la reflexió sobre les assumpcions que fem quant a col·lectius, llocs i identitats en concret. Així doncs, aquestes lectures actuen com a transmissores d'informació (Durand, 2020) que incorporen complexitat i remodelen la idea o imaginari que tenen els joves respecte a alguna temàtica.

These memoirs offer readers a chance to consider social injustice on a global scale, to understand how political and systemic issues impact individuals and families, and to witness ordinary youth growing up in extraordinary times [aquestes memòries ofereixen als lectors l'oportunitat de considerar la injustícia social a escala global, comprendre com els problemes polítics i sistèmics afecten les persones i les famílies, i ser testimonis del creixement de joves comuns en temps extraordinaris] (Durand, 2021, p.477).

A més a més, també afavoreixen que els joves puguin identificar-se amb els elements culturals (Durand, 2020) que se'n representen.

També és necessari enfocar la mirada cap a la figura del mediador literari el qual té una gran influència tant en la literatura que es llegeix com en els temes que aquesta aborda (Lluch, 2016). En aquest sentit, el mediador literari és la persona —mestre, bibliotecari, legislador, familiar, etc. (Hartsfield i Kimmel, 2020; Lluch, 2016)— que aconsella i guia en l'elecció de les lectures dels infants i els adolescents, arribant també a incidir en les característiques discursives —ideologia, didàctica, etc.— en què escriptors i editors han de centrar la

¹ Per realitzar aquest apartat s'ha fet una cerca bibliogràfica a la base de dades Web of Science, en la qual van utilitzar-se la combinació dels següents descriptors "youth literature" i "adolescence". El resultat de la recerca van ser 10 articles, d'entre el 2010 i el 2021, dels quals només tres s'han emprat per a la redacció de l'apartat per la seva idoneïtat amb el tema que ens ocupa.

literatura actual (Lluch, 2016). Les prescripcions dels mediadors es veuen reflectides en llistats de lectures, premis literaris, textos educatius i articles de revista (Lluch, 2016).

Tanmateix, encara que la figura del mediador és important a l'hora de connectar la literatura amb els infants i adolescents (Hartsfield i Kimmel, 2020), tal com apunta Lluch (2016), també és un reflex del rol que se li atorga a la infància dins la societat, “no prenen l'infant en la seva singularitat, sinó com a ciutadà de la nació imaginada o com a fill que ha de continuar la família desitjada” (Lluch, 2016, p.272). Seguint aquest fil, la LIJ és un sistema mitjançant el qual una societat concreta promulga una ideologia o uns valors que els ciutadans del futur —en aquest cas la infància i l'adolescència— han d'adquirir (Lluch, 2016).

Tot plegat, tenint en compte la influència del mediador literari, no només en la selecció de la LIJ sinó també en la construcció dels valors socials, el mediador literari té el poder per difondre o censurar unes lectures per sobre d'unes altres. Cal destacar, doncs, que la prescripció literària es converteix en censura quan un llibre es descarta perquè el tema, el contingut o les idees que tracta poden ser controvertides (Hartsfield i Kimmel, 2020). Davant d'això, la International Literacy Association (2018b, en Hartsfield i Kimmel, 2020) defensa la necessitat d'incloure en els plans d'estudis un ventall de LIJ diversa que doni cabuda i visibilitzi llibres que tractin temes complexos, com bé podrien ser la immigració, la violència, la religió o la delinqüència (Mbembe, 2011, en Gallego, 2021), la pobresa o la marginalitat.

En aquest sentit, Hartsfield i Kimmel (2020) proposen que la comunitat educativa tingui accés a formacions que amplïïn la mirada que es té respecte a l'adolescència, per tal que aquesta reconfiguri l'imaginari sobre la realitat juvenil actual alhora que pugui seleccionar llibres que reflecteixin millor les vivències dels adolescents. A més a més, Hartsfield i Kimmel (2020) continuen expressant la necessitat que els educadors reconeguin el valor de la literatura juvenil que tracti temes socials d'actualitat, ja que aquesta genera beneficis entre els adolescents, relacionant-se amb alts nivells de conductes prosocials (Ferguson, 2014, en Hartsfield i Kimmel, 2020) i amb l'aprenentatge d'estratègies per gestionar i afrontar problemes complexos (Dresang, 2003, i Groenke et al., 2010, en Hartsfield i Kimmel, 2020). Amb tot, la reconstrucció de la mirada educativa ha de permetre que els joves puguin seleccionar la literatura que ells mateixos llegeixen (Hartsfield i Kimmel, 2020).

4. Metodologia

Tenint en compte els objectius específics plantejats en aquest treball —definir les característiques dels adolescents en risc d'exclusió social dins de la literatura juvenil catalana; i relacionar la caracterització literària de l'adolescència en risc i la realitat actual en el territori català—, el mètode que s'ha emprat és la narratologia —la ciència que estudia els relats— que alhora veu directament de la Teoria Literària (Molina, 2006).

En aquest sentit, i abans de continuar, és necessari fer alguns aclariments al voltant de la narratologia. Primerament, cal destacar el concepte 'pacte narratiu' pel qual els lectors acceptem per complet i admetem com a veritat allò que l'autor ens proporciona dins del relat (Molina, 2006).

Segonament, també resulta interessant la distinció entre 'autor' i 'narrador'. L'autor és aquella persona física que escriu el relat, mentre que el narrador és l'entitat que explica el relat (Molina, 2006). Aquesta distinció entre els dos conceptes resulta clau a l'hora de llegir i interpretar el text, ja que confondre els termes "es tragar el anzuelo del pacto narrativo" (Molina, 2006, p. 39). Seguint aquest fil, Wayne Booth (1961, citat en Molina, 2006) introdueix el concepte 'autor implícit' el qual fa referència a la idea que el lector es construeix de l'autor en relació amb el relat llegit.

el narrador puede llegar a ser una entidad muy diferente al autor, aunque también es posible que las líneas del relato se conviertan en resquicios de la ideología de este último.
He aquí una de las grandezas del pacto narrativo. (Molina, 2006, p. 40)

Per últim, cal destacar que els aspectes clau que transformen un relat en un discurs són: la veu —implicació del narrador en la història que presenta (Molina, 2006)—, la focalització —punt de vista des del qual s'explica la història, pot ser intern o extern (Molina, 2007)—, el temps —l'ordre, la durada i la freqüència en què es presenten els fets (Molina, 2007)— i la modalitat —la manera que el narrador explica la història (Molina, 2007)—, conjunt el qual alguns teòrics han anomenat 'narratologia del discurs' (Molina, 2006).

Amb tot, la tècnica de recollida d'informació escollida és la documentació a través de la lectura de LIJ. Aquesta estratègia consisteix en l'obtenció de dades mitjançant l'anàlisi de textos (Massot et al., 2004). Amb aquesta tècnica podrem recollir la informació en primera persona, analitzar-la i posar-la en discussió amb el Marc Teòric, per tal d'arribar a unes conclusions finals.

Quant a la selecció del corpus de la investigació, és a dir, els llibres escollits, la tria s'ha realitzat a través de l'entrevista a dues persones expertes a les quals se'ls va consultar quina selecció de llibres seria la més adient per a elaborar aquesta investigació, tenint en compte els següents criteris de selecció: llibres de literatura juvenil publicats a partir del 2005 dirigits per adolescents d'entre 12 i 16 anys que tractin temes socials, estiguin contextualitzats a Catalunya i escrits per autors/es catalans/es els quals apareguin en el Diccionari d'autors i autores de LIJ catalana del Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil (ClijCAT).

D'una banda, la Paula Jarrín, directora i llibrera en la Llibreria Al·lots i professora a la Facultat d'Educació (UB), ha recomanat quatre novel·les juvenils: *Maic* (2005) de Tina Vallès, *La pel·lícula de la vida* (2016) de Maite Carranza, *El refugi del Tarek* (2018) de Muriel Villanueva, i *Juno* (2018) de Laia Aguilar.

D'altra banda, l'Amàlia Ramoneda, bibliotecària especialista en LIJ i coordinadora de la biblioteca de l'Associació de Mestres de Rosa Sensat, ha recomanat les següents novel·les: *La pel·lícula de la vida* (2016) de Maite Carranza, *El refugi del Tarek* (2018) de Muriel Villanueva, *M.* (2005 i reeditat el 2018) de Lolita Bosch, *Una cançó per a Susanna* (2005) d'Àngel Burgas, *Els ulls del llop* (2005) de Care Santos, i *Camps de maduixes* (1997 i reeditat el 2017) de Jordi Sierra i Fabra. A més a més, també s'ha realitzat una cerca avançada dins del catàleg intern de la biblioteca Rosa Sensat. La cerca ha començat filtrant al catàleg 'novel·les juvenils' i refinant la cerca tant en idioma —català— com en data de publicació —2005—. Tanmateix, a causa de la quantitat de registres que ofereix el catàleg —347 llibres—, s'ha hagut d'acotar el criteri de selecció corresponent a la data de publicació buscant només novel·les a partir del 2010. Amb aquesta nova etiqueta, els resultats s'han reduït a 10 dels quals només un encaixa amb els criteris de selecció: *Paraules emmetzinades* (2010) de Maite Carranza.

A partir de les etiquetes que aquest primer llibre ofereix —novel·la realista, pederàstia i dones maltractades— s’ha tornat a fer la cerca. Així doncs, d’una banda, s’han trobat *L’actor Lucas Bilbo* (2017) d’Àngel Burgas i, d’altra banda, s’han trobat *Kalimán en Jericó: pelaos de las calles, héroes de Medellín* (2014) d’Àngel Burgas, el qual té les etiquetes: delinqüència juvenil, reformatoris, infants del carrer, marginació social i novel·la realista. Amb aquestes etiquetes, juntament amb els criteris de selecció i refinant la cerca, s’han trobat *La venjança dels panteres negres* (2016) de Gemma Lienas, i la nissaga *Mentida* (2015) de Care Santos.

Tot plegat, el corpus d’investigació final respon tant als criteris de selecció com a l’adequació al tema d’investigació. Així doncs, les novel·les de LJ que han estat analitzades són les següents: *La pel·lícula de la vida* (2016) de Maite Carranza, *Paraules emmetzinades* (2010) de Maite Carranza, *L’actor Lucas Bilbo* (2017) d’Àngel Burgas, *La venjança dels panteres negres* (2016) de Gemma Lienas i *Mentida* (2015) de Care Santos —veure Annex 1—.

Pel que fa a l’anàlisi qualitativa de contingut aquest s’ha fet a través d’un sistema de registre obert (Massot et al., 2004) en el qual les categories de contingut són inductives, per tant, aquestes han sorgit a mesura que s’ha fet l’anàlisi temàtica dels textos. En aquest sentit, l’anàlisi narratiu temàtic se centra en el contingut i no en l’estructura del relat, la qual cosa ha facilitat l’extracció de fragments textuais dels relats (Fernández-Núñez, 2015) que pel tema, actors implicats o moment social particular (Abbott, 1992, citat en Fernández-Núñez, 2015) resulten valuosos per a la redacció de resultats.

Així doncs, s’han segmentat els textos llegits per tal de distribuir-los en les diverses categories inductives mitjançant una taula de doble entrada —matriu d’anàlisi— en què s’organitzen tant les categories com els fragments extrets de cada text.

Amb tot, la matriu d’anàlisi ens ha permès categoritzar i codificar les dades, de manera que sigui possible la identificació de patrons, similituds, diferències, etc. (Massot et al., 2004).

Finalment, cal destacar que en el desenvolupament d’aquest Treball Final de Grau s’han seguit els següents criteris de rigor científic: criteri de credibilitat pel qual la investigació ha seguit el valor de la veritat (Dorio et al., 2004), criteri de transferibilitat pel qual la

investigació s'ha fet de manera exhaustiva i amplia (Dorio et al., 2004), criteri de confirmabilitat pel qual la informació resultant ha estat consensuada, neutral i objectiva (Dorio et al., 2004).

5. Resultats

En aquest apartat es recullen els resultats obtinguts a través de l'anàlisi del corpus d'investigació —*La pel·lícula de la vida* (2016) de Maite Carranza, *Paraules emmetzinades* (2010) de Maite Carranza, *L'actor Lucas Bilbo* (2017) d'Àngel Burgas, *La venjança dels panteres negres* (2016) de Gemma Lienas i *Mentida* (2015) de Care Santos—, en el qual s'han detectat les categories de manera inductiva. Així doncs, les categories i subcategories que es presenten, són el fruit de la identificació per temàtiques posterior a la lectura de les novel·les seleccionades. En aquest sentit, les categories escollides responen tant a la rellevància temàtica com a la identificació d'aquestes en gran part del corpus d'investigació. Amb tot, a continuació s'exposen les següents categories: l'adolescència en els relats; les relacions socials dels i les protagonistes; l'entorn dels i les protagonistes: barri i comunitat; les situacions de risc detectades; el desemparament; i la presència de l'educació social i/o el treball social. Abans de seguir, però, cal destacar que els exemples que s'exposen de cada novel·la són els més representatius de les temàtiques i categories detectades.

	L'adolescència en els relats	Les relacions socials dels i les protagonistes			L'entorn dels i les protagonistes: barri i comunitat	Les situacions de risc				El desemparament			La presència de l'Educació Social i el Treball Social
		Família	Amistats	Centre educatiu		La manca o dificultat greu per atendre físicament o psíquicament l'adolescent	Les mancances familiars que condueixen a la marginació social, inadaptació o desemparament	Altres situacions de risc			Els maltractaments físics o psíquics, els abusos sexuals, l'explotació o altres situacions de la mateixa naturalesa així com el seu coneixement i tolerància	El trastorn mental greu o drogodependència	
						Consum de drogues	Pertinença a una banda organitzada	Violència de gènere					
<i>La pel·lícula de la vida</i> (2016) de Maite Carranza													
<i>Paraules emmetzinades</i> (2010) de Maite Carranza													
<i>L'actor Lucas Bilbo</i> (2017) d'Àngel Burgas													
<i>La venjança dels panteres negres</i> (2016) de Gemma Lienas													
<i>Mentida</i> (2015) de Care Santos													

Taula 1. Relació entre les novel·les i les categories on apareixen. *Elaboració pròpia.*

5.1. L'adolescència en els relats

L'adolescència és un període de transició entre la infància i la vida adulta, en el qual hi ha canvis corporals i hormonals, s'acaba d'elaborar la identitat de l'individu, les relacions socials es transformen i s'amplien, s'adquireix l'autopercepció (Lillo, 2004), es desenvolupa la maduresa cognitiva, el sentiment de pertinença (Calero et al., 2018), el despertar de la sexualitat (Egea, 2016), etc.

Quant a l'autopercepció, la majoria dels adolescents protagonistes dels relats, manifesten sentir-se persones fracassades o amb baixa autoestima:

[Òscar] Ell sí que pot ser part de la banda, perquè ja tant se val tot; és un fracassat. Però ella és una noia llesta, a la qual —n'està segur— l'esperen grans coses (Lienas, 2016, p.13)

No poden suportar que hi hagi gent com nosaltres... [...] Nosaltres existim perquè ells no han fet bé la seva feina. Som els errors que els adults s'amaguen a si mateixos. Som els excrements de la societat (Santos, 2015, pp.134-135)

Potser no soc perfecte. Potser dono una imatge equivocada. [...] Potser soc una tia insegura (Burgas, 2017, p.38)

Jo sóc l'altra cara de la moneda. Calladeta i discreta, procuro que no em mirin gaire. Sovint creuen que sóc una antipàtica i una tibada (Carranza, 2016, p.19)

A més a més, en relació amb el sentiment de pertinença, alguns dels adolescents expressen sentir-se sols o perduts:

És molt fort haver d'acceptar que estic sola [...] El món, fastigosament egoista, no ha tingut cap consideració i m'ha llençat a la galleda de les escombraries (Carranza, 2010, p.32)

Aleshores... si l'única persona en qui puc confiar està perduda... com m'ho faré, jo?, he pensat, terroritzada. I de sobte, m'he sentit sola i desvalguda, digna de llàstima (Carranza, 2016, p.30)

[Tamara] la seva mare no hi és i ella se sent sola i perduda, per més que l'habitació petita que comparteixen no dóna per perdre-s'hi gaire (Lienas, 2016, pp.40-41)

Finalment, si ens fixem en el despertar de la sexualitat, observem com gairebé tots els adolescents protagonistes veuen influenciada la seva sexualitat per les situacions de risc que pateixen:

He trigat uns minuts a reaccionar i adonar-me que m'acabava de venir la regla per primera vegada a la meua vida. [...] els últims temps ni m'havia mirat al mirall i que potser sí que ja era gran i que semblava més una noia que una nena. M'he sentit molt sola, molt desemparada i m'ha caigut el món a sobre (Carranza, 2016, p.119)

Una vegada se'm va acostar silenciosament per l'esquena i em va fer un petó al coll vaig xisclar com una boja, com si m'hagués clavat un ganivet. Fins i tot jo mateixa em vaig espantar de la meua reacció perquè va ser instintiva. Vaig sentir pànic, com el primer cop que em va ficar les mans per sota la faldilla [...] Vaig intentar fer l'amor amb ell tres cops, i tres cops vaig fugir espantada (Carranza, 2010, pp. 131-132)

[*Tamara*] Està embarassada o no? Potser no, potser no és més que una idea absurda derivada de les seves basques i del retard de la regla. Altres vegades la menstruació se li ha endarrerit i no per això ha estat prenyada [...] És clar que quan pensa en totes les vegades que ho han fet sense preservatiu (Lienas, 2016, p.52)

5.2. Relacions socials

5.2.1. Família

5.2.1.1. Tipologia de família

La família és un dels eixos que està en constant relació amb els adolescents protagonistes de les novel·les. Tanmateix, cadascuna de les famílies que se'n presenten al corpus d'investigació presenta la seva singularitat.

Dues de les cinc novel·les escollides, presenten una família tradicional, és a dir, aquella família formada per un pare, una mare i la seva descendència (Parsons i Bales, 1955):

La Rut Fàbregues era la filla d'en Sebastià Fàbregues i la Mireia Cot, tots dos veïns de la ciutat i de famílies ben conegudes. La Mireia Cot era l'actual propietària d'una botiga de roba ubicada en ple centre, però havien estat els seus pares [...] els qui havien obert l'establiment de moda [...] en Sebastià Fàbregues, es va fer càrrec des de molt jove de

l'empresa de calderes i sistemes de calefacció fundada pels seus avis materns (Burgas, 2017, pp.55-56)

El Pep Molina era un home estricta, seriós, obsedit a marcar els horaris i les companyies de la seva filla [...] la Núria Solís, que tenia força més màniga ampla i feia de tapadora de les anades i vingudes de la filla (Carranza, 2010, p.71)

Altres dos relats situen als adolescents en una família monoparental, és a dir, família en la qual només és present un dels progenitors, ja sigui per un divorci, l'abandonament d'un progenitor, la mort d'una de les figures parentals, o perquè el progenitor és pare o mare solter (Rosales i Espinosa, 2008). D'una banda, en el cas de *La venjança dels panteres negres* (2016), ambdós protagonistes adolescents provenen d'una família monoparental per abandonament del pare:

[Òscar] la Carme, la seva mare, que surava en els vapors de l'alcohol per oblidar que el pare de la Mabel l'acabava d'abandonar (Lienas, 2016, p.16)

[Tamara] La seva mare, que no ha pogut trobar cap feina millor que la que té perquè mai no va estudiar. Es va quedar embarassada amb quinze anys i aquí es va acabar tot. Va tirar cap endavant ella amb el bebè i sense el pare, que no va voler saber res de la seva xicota embarassada (Lienas, 2016, p.152)

D'altra banda, en el cas de *La pel·lícula de la vida* (2016), la protagonista viu en una família monoparental: "A l'Olívia li ha tocat una mare actriu, un pare missing, un germà poruc..." (Carranza, 2016, p.5). Tanmateix, en el passat la seva família havia estat tradicional:

Quan en Tim pregunta pel papa està preguntant en realitat pel Sergi. Ell va ser el seu pare de veritat. A mi també m'hauria agradat que el Sergi fos el meu pare, o, si més no, que fos el meu pare adoptiu (Carranza, 2016, p.45)

Per últim, el protagonista de la novel·la *Mentida* (2015) relata com la seva família va patir diverses transformacions, passant de viure en una família tradicional a una família monoparental fins a formar part d'una família d'acollida monoparental composta pel fillastre del seu oncle —en Ben— i ell mateix:

La mare fa anys i panys que va marxar a Londres. Fa de prostituta. [...] Si era a casa, estava borratxa o dormia la mona. [...] La mare no sabia cuinar (o això deia) i no ho feia. [...] tampoc li agradava anar a comprar. Ni rentar la roba. Ni dutxar-se cada dia. Ni escombrar la casa. A la mare no li agradava res, només beure conyac i plomar homes que no la coneixien de res (Santos, 2015, pp.93-95)

El pare és diu Lluís. Potser no és el meu pare, però això m'és igual. [...] hi ha persones que serien més felices si mai haguessin tingut fills. El pare n'és una (Santos, 2015, pp. 96-97)

Va denunciar el meu pare als serveis socials. Li van treure la meva custòdia (em penso que tampoc no la volia, que no l'havia volguda ni quan es va separar de la mare). Jo tenia 12 anys. Vaig anar a viure a un centre d'acollida per a menors. Allà tothom tenia problemes, com jo. Allà menjava, i em rentava i es preocupaven per mi. Era un bon lloc. Després el Ben va aconseguir que pogués passar els caps de setmana amb ell. [...] El veia cada dia, podia fer els deures a casa seva, veure la tele, menjar de tot i tornar al centre només per dormir. [...] Li ho devia tot. Sense ell no hauria arribat a gran (Santos, 2015, p.107)

5.2.1.2. Relacions entre els membres de la família i els adolescents

Les relacions entre els membres de la família i els adolescents detectades al corpus d'investigació es resumeixen en tres tipus: relació amb baixa confiança entre els adolescents i els progenitors, relació on els progenitors utilitzen el xantatge per a mantenir la fidelitat dels adolescents, i el canvi de rols entre progenitors i adolescents.

Quant a la relació de baixa confiança entre els adolescents i els progenitors, observem que aquesta es dona en dos dels cinc relats, coincidint aquests en temàtiques: maltractament sexual i abús sexual infantil.

La mare... Ella mai no va parlar amb mi obertament sobre el que passava. Hi he donat moltes voltes [...] penso que és una dona poruga i dèbil, que no sap com corregir les coses. A la seva manera, amb l'anunci de l'arribada dels avis, la mare m'advertia: «Alerta! Fuig de casa! Ves a Barcelona amb en Toni aquest cap de setmana!»... o una cosa semblant (Burgas, 2017, p.186)

La mama, per exemple, no m'hauria cregut ni mitja paraula i vaig decidir que no valia la pena explicar-li-ho perquè ho empitjoraria tot. [...] Li vaig deixar descobrir coses i, tal com m'imaginava, es va fer la boja i va mirar cap a una altra banda. [...] Era covarda. No em va fer costat ni va voler adonar-se del que havia passat aquell estiu (Carranza, 2010, p.187)

El xantatge per a mantenir la fidelitat dels adolescents apareix també en dues novel·les. D'una banda, en *Paraules emmetzinades* (2016) quan el pare de la Bàrbara li demana que no expliqui a ningú el que ha passat entre ells dos; d'altra banda, en *Mentida* (2015) quan en Ben —qui té la guarda de l'Èric perquè està en acollida— li demana a l'adolescent que es declari culpable de l'assassinat que ha comès.

Si la mama ho sabés em denunciaria, i em ficarien a la presó i ella no t'ho perdonaria mai. Tu no vols fer malbé la família. Oi que no ho vols, això? (Carranza, 2010, p.204)

—M'has de salvar la pell, Ric. Això va de debò. Si m'enxampen em cauran més de vint anys i sortiré quan sigui vell. No podrem fer res del que hem plantejat. M'ajudaràs, oi que sí? [...] Cinc anys no és res. Jo t'estaré esperant quan surtis. Anirem a viure a un altre lloc. Serem socis. Jo mai no et fallaré [...] // Jo hauria fet qualsevol cosa pel Ben. Era tota la meva família (Santos, 2015, p.223)

Per últim, el canvi de rols entre els progenitors i els adolescents s'observa en alguns relats estudiats, i respon al fet que els adolescents han de fer-se càrrec de la cura dels germans petits, de les tasques administratives i de la llar així com de la cura de les seves mares —ambdues en situació de vulnerabilitat—.

Resulta que ara cuino, trio la roba, duc un bitllet amb diners, porto les claus a la butxaca i a les nits tranquil·litzo el Tim. M'estic tornant una mama? (Carranza, 2016, p.109)

Haver de fer-se càrrec de la Mabel a la sortida de l'escola [...] no és just que a ell li hagi tocat fer de mare de la nena [...] els biberons i les ploradisses, i el primer somriure, i els primers passos (Lienas, 2016, p.16)

5.2.2. Amistats

En dues de les cinc novel·les que componen el corpus d'investigació, els protagonistes adolescents pensen que les seves amistats no poden recolzar-los, sigui perquè no confien en elles o perquè no creuen que serveixi de res compartir la situació que estan vivenciant.

La Mercè és superficial, divertida, però no em fiaria mai d'ella. No sap mantenir un secret, se'n va de la llengua amb facilitat. [...] Fins i tot m'he equivocat triant els xicots i les amigues (Burgas, 2017, p.51)

sense amigues i sense ningú a qui explicar-li-ho. Per això vaig bandejar l'Eva i la vaig allunyar de mi, perquè ella era còmplice del meu pare, l'adorava i l'admirava, ell ja s'havia ocupat de menjar-li el coco (Carranza, 2010, p.205)

Tanmateix, en un dels relats el grup d'iguals de la protagonista suposa un punt de suport davant la situació familiar que pateix l'adolescent, arribant a ajudar-la amb les visites de la treballadora social a la llar:

Avui, el Tim, el Lamin, la Vane, els amics del Lamin i jo hem sortit de l'escola al migdia [...] esperàvem la visita de la Remei i volíem deixar el pis en condicions [...] han vingut amb nosaltres armats amb escombres, galledes i fregalls [...] hi havia un munt de gent disposada a donar-nos un cop de mà (Carranza, 2016, p.110)

Altrament, en un dels llibres les amistats que envolten al protagonista el pressionen per dur a terme accions que després el protagonista s'acaba qüestionant:

[Òscar] Quan li parla a crits, li clava empentes, li diu «cagacalces de merda», l'Òscar s'acovardeix. Aleshores no té gaire clar si és un avantatge o un error estar sota el domini del Baldo (Lienas, 2016, p.61)

[Òscar] Ha d'obeir el Màxima. És impensable que algun membre dels panteres no compleixi una ordre del cap. El codi de sang ho impedeix. A més, ell personalment sent que li deu moltes coses al Baldo. Coses que potser no podria concretar però que existeixen, d'això n'està segur (Lienas, 2016, p.77)

Per últim, en la novel·la *Mentida* (2015) el protagonista no es relaciona amb altres adolescents de la seva edat. Tot i això, sovint passa el temps amb els amics del seu cosí —quatre anys més grans que ell—.

Vaig veure que venia el Ben amb els seus amics [...] cada dia passava per allà amb els seus col·legues [...] em convidava a casa seva, amb els seus col·legues (Santos, 2015, pp. 102-107).

5.2.3. Centre educatiu

El centre educatiu apareix en la majoria de les novel·les. Tanmateix, en cadascun dels llibres la implicació de l'institut i l'escola es mostra de diferent manera.

D'una banda, en un dels llibres l'escola esdevé un factor de protecció pels continguts que hi treballa:

Fins que a l'escola ens van parlar de sexe [...] va ser quan vaig començar a adonar-me que allò no estava bé i vaig començar a sentir-me malament i a defugir-lo quan s'acostava (Carranza, 2010, p.188)

D'altra banda, en un dels relats el centre educatiu afavoreix que els protagonistes rebin quelcom per esmorzar:

Ens ha donat un suc de fruita a cadascun, un plàtan i unes galetes. El Tim, que no havia tingut temps de menjar res a casa, s'ha posat molt content. M'he adonat que molts nens i nenes anaven ells sols a recollir l'esmorzar quan arribaven. Devia ser que, com nosaltres, no tenen ni nevera (Carranza, 2016, p.86)

A més a més, en dos dels cinc relats el professorat del centre educatiu és conscient de la situació de risc que travessen els protagonistes i intenten acompanyar-los:

[Òscar] La Sara se l'escoltava amb una cella alçada [...] I és que la dona semblava tenir una antena especial per captar les dificultats dels seus alumnes. [...] a l'Òscar no el va sorprendre gens que ella intuís que s'havia ficat en una banda [...] li va dir que entenia perfectament que necessités suport; que tots el necessitem per poder viure i més encara quan estem formant-nos, quan encara no som adults. «I, és clar», li va dir, «per omplir aquest buit, per comptar amb una mà amiga, una banda, t'ho asseguro, no és la solució.

Quan hi entres és quan comencen de debò els problemes». Però l'Òscar va desentendre-se'n i no la va voler continuar escoltant (Lienas, 2016, pp.99-100)

[*Tamara*] —Em sorprèn —diu quan ja s'ha allunyat— que sortissis amb un home força més gran que tu. Quants anys té? Vint-i-tres? Vint-i-quatre? [...] a part de la diferència d'edat, per altres raons també em sembla un home poc convenient per a tu [...] no va ser pas ell qui et va fer un ull de vellut fa uns dos mes quan encara venies a l'institut? (Lienas, 2016, p.147)

En sentir anomenar la mama no he pogut aguantar-me més i no sé si perquè estava tova, o perquè em sentia culpable, he esclatat a plorar [...] La Maria que té molta traça a fer que diguis el que vol sentir, m'ha estirat la llengua i m'ha fet confessar el que el Tim i jo amagàvem feia massa temps (Carranza, 2016, p.120)

Malgrat tot, en un dels llibres seleccionats, el professorat del centre educatiu suposa un risc afegit a la situació que viu la protagonista adolescent al seu nucli familiar.

Em va dir que era un home casat i que entenia que jo m'hagués enamorat d'ell, però que no podia ser, que ell no em podria oferir res, que ell també m'estimava, però que jo era menor d'edat. [...] I aleshores em va posar una mà a la cama [...] va començar a acaronar-me-la, però jo em vaig posar dreta d'un salt, tremolant, i vaig esclafir a plorar (Carranza, 2010, p.158)

Finalment, en algunes de les novel·les s'aborda la dificultat per estudiar així com l'absentisme escolar. Aquest últim, alhora, suposa una situació de risc per als adolescents (LDOIA, 2010).

Els resultats acadèmics desastrosos eren només la punta de l'iceberg, a sota s'hi amagava una adolescència conflictiva (Carranza, 2010, p.68)

Amb el munt de problemes que arrossegava ja no escoltava a classe, no em sortien bé els exàmens i havia perdut les ganes d'estudiar (Carranza, 2016, p.161)

[*Òscar*] Mai no ha estat gaire bo pel que fa als estudis. Li costa entendre les explicacions dels professors. I, sobretot, li resulta una pallissa insuportable posar-se a repassar a casa. De manera que fa ja dos mesos que no passa per l'aula (Lienas, 2016, p.14)

[*Tamara*] no aconsegueix recordar res de res. Així que és inútil presentar-se als exàmens. I si no s'hi presenta, quin sentit té anar a classe? (Lienas, 2016, p.55)

5.3. Entorn: barri o comunitat

Si ens fixem en l'entorn en què viuen els adolescents protagonistes de les novel·les, s'observa com dues protagonistes resideixen —en un primer moment— en el barri de l'Eixample a Barcelona: “un pis a l'Eixample, petit i bufó, amb orientació al sud” (Carranza, 2016, p.5); “Els Molina viuen en un pis de l'Eixample decorat amb discreció” (Carranza, 2010, p.14). Tanmateix, en ambdós casos l'entorn de les adolescents canvia al llarg del relat. D'una banda, en *Paraules emmetzinades* (2010) la protagonista és segrestada i passa a viure en captiveri:

Sóc en un soterrani de quinze metres quadrats sense finestres, excavat sota els fonaments d'una casa voltada de camps. Un antic celler de parets de pedra, insonoritzat amb suro, blindat i permanentment a temperatura de quinze graus. [...] He desaparegut sense testimonis, sense pistes. Se m'ha empassat la terra i ningú sap que sóc viva (Carranza, 2010, p.31)

D'altra banda, a *La pel·lícula de la vida* (2016) la família de la protagonista és desnonada fet que els porta a ocupar un pis en un barri marginal.

—S'està fent fosc i hi ha gent que em fa por —ha dit amb veu de nen desvalgut [...] Els bars eren plens d'homes i, aquí i allà, escampats, es veien grups de nois arrambats als cotxes que intercanviaven coses de mà en mà. Potser ampolles, potser armes, potser diners. O potser m'ho imaginava, perquè quan no coneixes un lloc t'imagines moltes coses. M'he adonat que la llum s'havia anat afeblint i que, a diferència de l'Eixample, en aquest barri d'edificis alts i lletjos amb finestres petites com eixams d'abelles, els fanals estaven trencats i no s'encenien (Carranza, 2016, p.76)

A més, cal destacar que en altres dos relats, els protagonistes viuen en barris marginals de Barcelona o voltants:

El nostre barri era un lloc deixat de la mà de Déu, on no era estrany veure criatures descalces pel carrer i on tothom portava, almenys, una navalla a la butxaca dels pantalons.

Hi havia gent que feia servir la banyera per plantar-hi patates, i les cabres encara corrien pels carrers com si fossin gossos (Santos, 2015, p.130)

[Òscar] Els peus l'han portat cap a la plaça. Aquí és on es reuneixen els inactius del barri, i, per culpa de la crisi, cada vegada n'hi ha més. I ell, per raons ben diferents, forma part d'aquesta legió de desenfeinats (Lienas, 2016, p.28)

En el cas de *L'actor Luca Bilbo* (2017) el relat no menciona el barri ni el municipi on s'ubica, per tant, no queda contextualitzat.

Quant al suport de la comunitat i l'ús de recursos de proximitat, cal remarcar que en un dels cinc llibres les veïnes del barri recolzen i acompanyen a la protagonista amb la seva situació familiar:

La Mamafatou havia quedat amb la mama per acompanyar-la a una ONG del barri que distribueix roba i aliments. Però la mama no s'ha vist amb cor de sortir al carrer [...] he decidit anar-hi jo. [...] En entrar a l'ONG em pensava que em faria vergonya perquè mai no havia trepitjat un lloc d'aquests. Però ara sóc pobra i he d'assumir-ho (Carranza, 2016, pp.107-108)

També, en un altre llibre, el protagonista recorre al menjador social del barri juntament amb la seva germana petita:

Una opció interessant és el menjador social, tot i que no va amb assiduitat perquè li fa por que al final sàpiguen que la seva mare és incapaç d'ocupar-se d'ells i resolguin la situació internant-los en algun centre (Lienas, 2016, p.75)

Finalment, cal destacar que en un dels cinc llibres s'expressa la manca de recursos que té el mateix barri i com el protagonista s'ha de desplaçar per poder accedir-hi:

La biblioteca no era al meu barri. Normal. Els qui la van fer ja devien pensar que al meu barri no tindria gaire èxit. Però és a prop (Santos, 2015, p.114)

5.4. Situacions de risc detectades

A través de la lectura i l'anàlisi del corpus d'investigació d'aquest Treball de Final de Grau, s'han detectat les següents situacions de risc corresponents a les circumstàncies que contempla la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència:

a) La manca d'atenció física o psíquica de l'infant o l'adolescent pels progenitors, o pels titulars de la tutela o de la guarda, que comporti un perjudici lleu per a la salut física o emocional de l'infant o l'adolescent; b) La dificultat greu per a dispensar l'atenció física i psíquica adequada a l'infant o l'adolescent per part dels progenitors o dels titulars de la tutela o de la guarda [...] d) Les mancances que, pel fet que no poden ésser adequadament compensades en l'àmbit familiar, ni impulsades des d'aquest mateix àmbit per a llur tractament mitjançant els serveis i recursos normalitzats, puguin produir la marginació, la inadaptació o el desemparament de l'infant o l'adolescent (LDOIA, 2010, Art.102)

En aquest sentit, en els apartats que en segueixen s'ha decidit unificar en un sol punt —La manca o dificultat greu per atendre físicament o psicològicament l'adolescent— les situacions de risc *a* i *b* que contempla la Llei, ja que el contingut d'aquestes era coincident.

A més, cal destacar la identificació d'altres situacions de risc que no es contemplen en la Llei 14/2010 com, per exemple, el consum de marihuana per part dels protagonistes adolescents, la pertinença de l'adolescent a una banda organitzada i la violència de gènere de la parella de l'adolescent cap a aquesta.

5.4.1. La manca o dificultat greu per atendre físicament o psicològicament l'adolescent

L'atenció física dels adolescents per part dels seus progenitors es veu afectada en la majoria de les novel·les.

Aquest matí la mama no s'ha llevat. M'ha dit que ha passat una nit fatal i que no tenia esma per sortir del llit i acompanyar-nos fins a l'escola. // —Olívia, ja ets gran, bonica. Et fa res anar-hi sola amb el Tim? Demà estaré millor, segur. // No cal que ho digui, ho sé. Li rellisca el pis nou, que tinguem electricitat, la pilota del Tim [...] Viu en un altre món i s'hi està traslladant des d'aquest de mica en mica. Cada dia és una mica més lluny de nosaltres i

ha perdut l'interès per ella mateixa. Com si no li importés tenir cos o no tenir-ne (Carranza, 2016, p.84)

Si no arriba a ser pel Ben, m'hauria ofegat en aquella brutícia de casa on vaig néixer. El Ben és l'única persona que m'ha defensat durant tota la meua vida. [...] El Ben li va dir que s'havia de cuidar de la meua alimentació, que jo era un nen desnerit i que, si continuava així, no creixeria. També li va dir que m'havia de comprar roba i fer que em rentés de tant en tant. Jo no em dutxava mai, llavors. Ni tan sols se m'havia acudit que ho havia de fer. El Ben va dir al pare que si no estava per mi l'hauria de denunciar als serveis socials (Santos, 2015, pp.98-99)

[Òscar] És l'hora de dinar i no té altre remei que recollir la nena, que aquest curs s'ha quedat sense beca menjador. La petició per a l'ajuda calia fer-la al setembre, en començar el curs, i l'Òscar va anar a buscar els impresos, els va emplenar i li va demanar a la seva mare que els signés. Però la Carmen, aquells dies, havia començat una nova relació [...] ho va anar deixant per a més endavant, fins que va acabar-se el termini (Lienas, 2016, p.74)

Seguint aquest fil, cal destacar que en quatre dels cinc relats els protagonistes adolescents fan menció a la fam així com la manca d'alimentació.

La fam era com si tingués una bestiola furiosa dins meu esgarrapant-me [...] i em vaig vendre per un plat [...] el menjar em va tornar submissa i es va acabar el patiment (Carranza, 2010, p.152)

[Òscar] Va aconseguir els aliments anit quan van tancar el supermercat. A última hora, treuen les caixes amb tot allò que ja no es pot vendre. Hi ha molta gent que es disputa el botí, però no tothom té setze anys joves i forts com ell (Lienas, 2016, p.11)

—No pots prendre l'esmorzar a la Sara, Èric. Ni a ningú. Ara la teva amiga s'ha quedat sense entrepà, pobreta. No et fa llàstima? // No me'n feia gens. Jo sabia molt bé què era, no tenir esmorzar. Jo no tenia mai i no feia cap drama. De fet, el record més viu que tinc d'aquella època és la gana. Una gana de llop (Santos, 2015, p.101)

No m'havia amoïnat el menjar, mai no m'havia passat pel cap que ens en pogués faltar i mai no m'hauria imaginat que menjar seria una preocupació que no em deixaria dormir a les nits (Carranza, 2016, pp.107-108)

Quant a la dificultat o manca d'atenció emocional, aquesta es veu reflectida en tres de les cinc novel·les:

[Òscar] Els cicles de la seva mare són així [...] està bé i sòbria, troba una feina, es preocupa per saber què fan els seus dos fills, coneix un nou home, se n'enamora perdudament, el paio resulta ser una calamitat, al final se'n va o és convidat a anar-se'n i ella es consola amb el vi dolent del celler del barri, perd la feina i ja no existeix món (Lienas, 2016, p.11)

—Mama, sisplau —he insistit per fer-la reaccionar. Però la mama respirava de pressa, com aguantant-se les ganes de plorar, i mirava lluny, sense atrevir-se a aixecar el cap, avergonyida de ser allà al mig, incapaç de donar explicacions als seus fills sobre el que ens estava passant // —No puc —ha dit fluixet, amb la veu esquerdada. // I de sobte m'ha caigut el món a sobre. M'he adonat que la mama no podia ni tan sols protegir el Tim. I el Tim, que se n'ha adonat, ha esclatat a plorar (Carranza, 2016, p.36)

«Si tu no haguessis vingut al món, jo ara seria marquesa» [...] «Tant de bo t'hagués parit a la tassa del vàter», era una altra de les seves frases preferides. «Quin greu no haver avortat quan encara hi era a temps» (Santos, 2015, p.95)

5.4.2. Les mancances familiars que condueixin a la marginació social, inadaptació o desemparament

La situació socioeconòmica de la família així com les seves mancances, repercuteixen directament en la vida dels adolescents en tres dels cinc llibres:

Ens ha ensenyat l'ordre de desnonament, que li va arribar fa dies i que no havia ensenyat a ningú, on diu que hem de marxar del pis i que si no marxem vindran a desallotjar-nos per força. També l'avisava que deu més de seixanta mil euros al banc (Carranza, 2016, p.49)

Després de fer servir l'excusat, hi tira aigua d'una galleda. És l'única solució mentre la mare no torni a recuperar mínimament la capacitat d'actuar com una persona adulta, es decideixi

a buscar feina i pugui pagar el rebut de l'aigua. I, de passada, el de la llum (Lienas, 2016, p.10)

Fa lleig posar «prostituta» als papers del *col·le*. Hi ha algú que s'ho podria prendre malament. La gent et mira diferent quan sap a què es dedica la teva mare. Tu també t'ho mires tot diferent (Santos, 2015, pp.93-94)

5.4.3. Altres situacions de risc

A la novel·la *La venjança dels Panteres negres* (2016) es detecten altres situacions de risc que no acull la Llei 14/2010, com són el consum de drogues, la pertinença a una banda organitzada i la violència de gènere. Quant al consum de marihuana, per part dels protagonistes, només es dona en una de les cinc novel·les. Tanmateix, aquesta situació es compartida pels dos protagonistes adolescents que apareixen a la novel·la:

[*Òscar*] L'Òscar està desconcertat. Un porro? Si el Baldo no fuma herba; només tabac [...] el Màxima ven droga però mai no en pren i, d'altra banda, sempre s'obstina que els membres de la banda en fumin (Lienas, 2016, p.177)

[*Tamara*] des que va amb el Baldo, fuma força porros. No sap si són molts o pocs, però creu que són massa perquè, des que consumeix herba, la memòria se li ha liquat (Lienas, 2016, p.55)

Així mateix, en aquesta mateixa novel·la l'adolescent protagonista pertany a una banda organitzada, la qual sent com a família i l'impulsa a cometre actes delictius:

[*Òscar*] A l'Òscar li encanta portar aquest braçalet que l'identifica com a membre de la banda. L'enorgulleix sentir que pertany a algun lloc (Lienas, 2016, p.30)

[*Òscar*] El Baldo és allò més semblant a tenir un pare. Fins i tot a un germà gran. El Baldo és la família que li falta (Lienas, 2016, p.178)

[*Òscar*] Se sent alleujat de no haver de participar en la pallissa mortal que rebrà l'inspector i de no haver de clavar-li una ganivetada al Daniel. Haver de matar algú d'una pallissa no va amb el seu tarannà. [...] De manera que la idea de robar un cotxe i estavellar-lo contra el Daniel li sembla impecable (Lienas, 2016, p.154)

En relació amb la violència de gènere —física, psicològica, emocional i sexual—, aquesta l'exerceix el cap de la banda organitzada a la protagonista adolescent:

[*Tamara*] Des del primer dia en què li va dir «connecta el geolocalitzador del mòbil; vull saber on ets a cada moment», ella va comprendre que ell se l'estimava també amb bogeria. [...] li ha enviat desenes de missatges diaris: «on ets?», «amb qui?», «quina roba portes?». No hi ha dubte que es preocupa per ella (Lienas, 2016, pp.54-55)

[*Tamara*] Quan pensa en totes les vegades que ho han fet sense preservatiu... «Em va petit», diu el Baldo, «i m'estreny» (Lienas, 2016, p.52)

[*Tamara*] La Tamara es queda amb la boca oberta. Ella, una dona maltractada? No pot ser. Això passa a les dones grans, que tenen marits que beuen... No a una noia jove com ella (Lienas, 2016, p.148)

5.5. Desempament

Les situacions de desempament detectades es corresponen amb la teoria treballada a l'apartat Marc Teòric d'aquest Treball Final de Grau. Així doncs, les situacions de desempament identificat al llarg de les cinc novel·les són:

b) Els maltractaments físics o psíquics, els abusos sexuals, l'explotació o altres situacions de la mateixa naturalesa efectuades per les persones a les quals correspon la guarda o que s'han portat a terme amb el coneixement i la tolerància d'aquestes persones [...]; d) L'exercici inadequat de les funcions de guarda que comporti un perill greu per a l'infant o l'adolescent; e) El trastorn o l'alteració psíquica o la drogodependència dels progenitors, o dels titulars de la tutela o de la guarda, que repercuteixi greument en el desenvolupament de l'infant o l'adolescent (LDOIA, 2010, Art.105)

5.5.1. Els maltractaments físics o psíquics, els abusos sexuals, l'explotació o altres situacions de la mateixa naturalesa així com el seu coneixement i tolerància

El maltractament físic o psíquic així com l'abús sexual, el seu coneixement i tolerància, apareixen en dues de les cinc novel·les que conformen el corpus d'investigació. D'una banda,

el maltractament físic i psíquic així com l'abús sexual infantil i la vexació apareixen en *Paraules emmetzinades* (2010).

El maltractament físic que es relata al llibre està relacionat amb l'ús del càstig sobre l'adolescent de manera cronificada:

Vaig arraulir-me en un racó de la cabina, resignada al càstig. Ell em va colpejar [...] cada cop que el cap em rebotava contra el vidre li creixia la ràbia (Carranza, 2010, p.54)

Així mateix, el maltractament psíquic que s'observa està relacionat amb el maltractament físic que pateix l'adolescent:

S'aturava, però, abans de matar-me, quan jo ja no tenia forces per resistir-me. Aleshores es tornava afectuós. Li agradava disposar de la meua vida, com un déu fatxenda, perdonar-me-la i tornar-me-la de mica en mica. Administrar-me la salut, l'afecte i el menjar. I retira-m'ho tot de cop, quan li rotava (Carranza, 2010, p.92)

Cal destacar també altres formes de maltractament com és el fet que l'adolescent està segrestada i tancada en un espai reduït que només coneix el pare:

M'he posat a caminar en cercles com un lleó engabiats. És el que sóc. Un animal dins d'una gàbia, tancat, presoner, en mans d'un boig que m'obliga a fer coses que no vull, que després, com a premi, em dóna de menjar a la seva mà, però que quan menys m'ho espero treu el fuet i m'enceta la pell sense moure una cella, sense ni una engruna de compassió (Carranza, 2010, p.150)

Seguint amb el que es narra a la novel·la, l'adolescent pateix abusos sexuals per part del pare des de la seva infantesa fins al moment actual en què es relata la història:

Potser ho he esborrat de la memòria perquè hi ha hagut tantes nits que ja no sé quina va ser la primera. Jo dormia i de sobte vaig notar un pes al llit, al meu costat, i les seves mans damunt meu. No diguis res, T'estimo molt. Sé que em vaig espantar perquè en intentar escapolir-me les seves mans es van crispar i em va engrapar amb violència. Sé que em vaig quedar rígida, sé que somicava i plorava perquè no volia. [...] Em va fer mal i el llit va quedar tacat de sang (Carranza, 2010, p.189)

D'altra banda, l'abús sexual així com el coneixement i la tolerància per part dels progenitors apareix a la novel·la *L'actor Lucas Bilbo* (2017). Quant a l'abús sexual, es narra com l'avi va abusar de l'adolescent que la família tenia en acollida així com l'assetjament sexual de l'avi cap a la seva neta adolescent:

L'avi de la Rut va abusar sexualment de la Llum, quan encara es deia Zuleima i era menor d'edat. Un mes de juliol van anar a passar una setmana a casa dels avis, a Saragossa [...] I allí, durant aquelles estones, va ser quan es va produir l'abús de la neta. [...] La Llum continuava sense saber dir per què no va explicar ningú què passava amb l'avi quan la deixaven sola amb ell. Per incapacitat, per por, per agraïment a la família, per desconeixement (Burgas, 2017, p.188)

El seu avi intentava abusar d'ella. Era un brut pervertit, que s'apropava físicament a la noia, l'espiaava mentre dormia, observava com respirava i li passava la mà per les cames. Era fastigós. No només assetjava una menor, sinó que a més a més es tractava de la seva neta. [...] la mare de la Rut sabia el que passava. Ho sabia, o ho intuïa, i per això ho frenava i recomanava a la seva filla que no es quedés tota sola amb aquell home (Burgas, 2017, p.163)

En aquest sentit, els progenitors de la protagonista eren conscients que s'havia produït l'abús sexual cap a l'adolescent que tenien en acollida, però no ho van denunciar:

Ho va descobrir la senyora Mireia. [...] em sentia bruta i estranya, perquè no em podia treure del cap allò que aquell home m'havia fet i m'havia dit, i no parava de plorar. La mare de la Rut em va obligar a confessar-li què em passava [...] Va dir-me que aquella acusació era molt greu, i que si era mentida mai més tornaria a convidar-me a casa seva [...] Després de la revisió, el doctor va tancar-se amb la senyora al despatx. Quan vam tornar a casa, ella de seguida va parlar amb el senyor Sebastià. Es van posar molt nerviosos. Jo era menor d'edat, estava acollida a casa seva... [...] Em van dir que jo no podia explicar el que havia passat, ni a la meva família ni a ningú, encara que allò que havia fet l'avi a Saragossa estava molt malament. [...] era una vergonya, tant per mi com per a la meva família. [...] El pacte que em va proposar l'advocat va ser mantenir el silenci i a canvi ells, a partir dels divuit anys, m'ajudarien econòmicament per estudiar una carrera i independitzar-me (Burgas, 2017, pp.189-190)

5.5.2. L'exercici inadequat de les funcions de guarda

Aquesta situació només es dona en la novel·la *Mentida* (2015), en què el protagonista està acollit a casa del fillastre del seu tiet. En aquest sentit, es narra com el titular de la guarda porta el menor a fer negocis relacionats amb el narcotràfic, el fa còmplice de l'assassinat d'una altra adolescent i, a més, l'acaba pressionant perquè assumeixi la culpa:

El venien a veure algunes persones que demanaven per ell. Anaven a un racó, el Ben es treia alguna cosa petita de la butxaca, mirava cap a totes bandes i hi havia un intercanvi. El Ben es guardava els diners a la butxaca del darrere dels pantalons. [...] Jo no sabia què feia, però m'adonava que feia alguna mena de negoci (Santos, 2015, pp.122-123)

—Capgròs, desperta't, ens has d'ajudar a fer una cosa, no has vist els missatges? [...] És morta. L'he atropellat. Se me n'ha anat l'olla, nen. [...] Ens has d'ajudar Ric. Hem de fer alguna cosa abans que surti el sol. Perquè no la trobin (Santos, 2015, pp.217-219)

Tu tens 14 anys, Ric [...] Si dius que ho vas fer tu, te'n cauran només cinc, com a màxim, i en un centre de menors, que s'assembla més a un institut que a una presó. [...] Cinc anys no és res (Santos, 2015, p.223)

5.5.3. El trastorn mental greu o drogodependència

Només en un dels cinc llibres es narra una situació en què l'adolescent veu afectat el seu desenvolupament integral a causa del trastorn mental de la seva mare: "Té una depressió i és a l'hospital..." (Carranza, 2016, p.151)

La mama s'ha tornat com una nina, com les nines de goma amb què jo jugava quan era més petita. És flonja, lleugera, els ulls se li tanquen i no té voluntat ni esma. On és l'Ingrid Porta? [...] On és la mama del Tim i l'Olívia? (Carranza, 2016, p.113)

Altrament, en dues de les cinc novel·les es relata com la mare de l'adolescent està en situació de drogodependència:

[Òscar] El noi nota l'olor de vi barat que desprèn. Li fa l'efecte que, des del matí, ha tornat a beure. [...] L'Òscar li observa les mans tremoloses, unes mans que no poden abocar el cafè soluble a la tassa. [...] diu alguna cosa amb prou feines intel·ligible [...] se li trava tant la llengua que el seu fill no pot ni interpretar-la (Lienas, 2016, pp.157-158)

Si era a casa, estava borratxa [...] la mare no li agradava res, només beure conyac i plomar homes que no la coneixien de res (Santos, 2015, pp.93-95)

5.6. Presència de l'Educació Social i/o el Treball Social

Amb relació a l'Educació Social i el Treball Social observem la seva presència en dos dels relats. Cal destacar, però, que cap de les dues professionals són ben rebudes per part dels protagonistes adolescents.

Qui no tenia cara de gaire amiga era la Remei, la treballadora social que ens estava esperant al Tim i a mi a la porta de casa. [...] Ha pujat darrere nostre i, en entrar a casa, el primer que ha fet és anar-se'n de dret cap a l'habitació on era la mama. [...] La Remei li ha demanat sisplau que s'aixequés [...] i li ha fumut una esbroncada. [...] si les coses no es normalitzen, vull dir, si no esteu ben atesos per un adult, hauré de prendre mesures. [...] Institució o família d'acolliment. Per al petit és molt millor una família d'acolliment. [...] Bé, això seria un cas extrem. No t'esveris, però pensa que no teniu familiars ni adults que us puguin tutoritzar. I si la vostra mare no està en condicions (Carranza, 2016, pp.94-96)

—Hola, Èric, sóc la Laura, la teva tutora —em va dir—. Des d'avui seré l'encarregada de valorar els teus progressos. Vetllaré per tu i t'estaré molt a sobre. Seré una cosa així com la teva germana gran, entesos? Qualsevol cosa que tinguis o necessitis, me la pots dir. //

Aquella presentació no em va agradar gens (Santos, 2015, p.167)

6. Conclusions

6.1. L'adolescència en risc: literatura i realitat

En aquest Treball Final de Grau, a través de la investigació i l'anàlisi, s'ha pogut conèixer el perfil de l'adolescència en situació de risc així com les seves característiques en la literatura juvenil catalana a partir del 2010.

Així doncs, en l'anàlisi de resultats s'ha observat que els temes que tracten les novel·les que conformen el corpus d'investigació concorden amb el que expressa Moreno (2006), ja que aborden aspectes com l'autoconeixement, el descobriment del món que els envolta i el pas de la infantesa a l'adolescència. En aquest sentit, els adolescents dels relats es descriuen com persones amb una baixa autoestima. A més, la percepció que tenen d'elles mateixes acostuma a estar relacionada amb sentiments de fracàs davant la vida i solitud.

En relació amb el sentiment de solitud, les novel·les analitzades narren com els adolescents no només se senten sols o perduts sinó que busquen sentir-se part d'un grup d'iguals tal com expressen Calero et al. (2018). Així mateix, els relats també plantegen les dificultats d'adaptació social i rebel·lia que vivencien els adolescents —tal com apunta Ruiz (1999)— fruit de la pròpia situació de risc.

Seguint amb les temàtiques detectades a les novel·les, cal destacar que aquestes responen al que expressa Colomer (1992) al Marc Teòric. Cal destacar que la majoria dels relats analitzats narren la vida dels adolescents en contextos marginals, bona part d'aquests tracten conflictes relacionats amb algun tipus de violència així com aborden el sexe i la sexualitat. En relació amb aquest últim, però, és important assenyalar que la sexualitat dels protagonistes està directament influenciada per les situacions de risc que pateixen com, per exemple, l'abús sexual, la violència de gènere, la manca d'atenció física dels progenitors o les mancances familiars.

Tanmateix, cal destacar que el corpus d'investigació aprofundeix en temàtiques que, segons Pueyo (2018), acostumen a ser evitades com són la pobresa, el maltractament i la mort, les quals no només apareixen en més d'un relat sinó que constitueixen els eixos centrals de la

majoria de novel·les. Així, s'observa com la pobresa és present i condiona la història que es relata a *La pel·lícula de la vida* (2016), *La venjança dels panteres negres* (2016) i *Mentida* (2015), el maltractament és el detonant de l'acció en *Paraules emmetzinades* (2010) i *L'actor Lucas Bilbo* (2017), i la mort apareix en *La venjança dels panteres negres* (2016) —en el qual el protagonista mor al final de la novel·la—, *Mentida* (2015) —en què el titular de la guarda de l'adolescent assassina una noia i mor al final del llibre— i *Paraules emmetzinades* (2010) —on al final del llibre el pare de l'adolescent mata al policia que investiga la seva desaparició i després mor—.

Quant a les situacions de risc que es descriuen al corpus d'investigació, aquestes corresponen amb situacions reals que estan emparades per la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència (LDOIA). No obstant això, a les novel·les es relaten altres situacions on el risc es relaciona amb l'entorn social i relacional de l'adolescent, com és el cas del consum de tòxics, la violència de gènere per part de la parella i la pertinença a una banda organitzada. Cal destacar, però, que tot i no estar relacionades amb el nucli familiar, les circumstàncies familiars sí que determinen que es produeixin aquestes altres accions, ja sigui per la manca d'atenció dels progenitors, per l'absència d'una figura familiar, etc.

Seguint aquest fil, és necessari mencionar que, gran part de les situacions detectades al corpus d'investigació es corresponen amb situacions que van més enllà del risc i que suposen un desemparament per a l'adolescent, tal com es recull a la Llei 14/2010, com són el maltractament, l'abús sexual, l'exercici inadequat de la guarda, el trastorn psíquic i la drogodependència dels progenitors.

Respecte a les relacions socials, és rellevant remarcar que la marginació social que travessen bona part dels adolescents protagonistes de les novel·les, tal com expressen Gómez et al. (2007) i Castillo (2005), prové d'un cicle cronificat on els seus progenitors ja es troben en situació d'exclusió social. Així, observem que la manca de llaços amb un grup d'iguals o amb l'entorn que pateixen els adolescents a *Mentida* (2015), *La venjança dels panteres negres* (2016) i *La pel·lícula de la vida* (2016), està relacionat —com expressen Gómez et al. (2007)— amb les desestructures internes de la família així com l'accés que tenen els

mateixos progenitors a la comunitat. Quant a les desestructures internes descrites per Gómez et al. (2007) i detectades en el corpus d'investigació, en destaquen l'ambivalència relacional dels progenitors cap als adolescents i la dinàmica desorganitzada: el càstig físic i les posteriors cures del pare cap a l'adolescent a *Paraules emmetzinades* (2010), la inversió de rols entre els progenitors i els adolescents a *La pel·lícula de la vida* (2016) i *La venjança dels panteres negres* (2016), etc. També, quant al territori, és necessari mencionar que molts dels adolescents protagonistes viuen en barris i contextos d'exclusió, fet que dificulta el trencament del cicle de marginació en què viuen.

A més a més, a través del corpus d'investigació, s'observa com les relacions entre els adolescents en risc i el seu cercle d'amistats es perceben com a febles, ja que els protagonistes senten incomprensió davant del que està passant, no confien en el grup d'iguals per explicar el que estan vivint o no creuen que explicar-lo sigui important. A més, s'observa que en l'únic cas en què la protagonista expressa la seva situació familiar al grup d'amics —*La pel·lícula de la vida* (2016)—, aquesta ho fa amb adolescents que han viscut o estan passant per una situació similar a la que viu ella.

Relacionant la caracterització literària de l'adolescència en risc a la LJ amb l'estat actual de l'adolescència en risc al territori català, cal destacar que, segons la DGAIA (2021) el desembre del 2020 a Catalunya hi havia 16.001 infants i adolescents amb expedient obert i atesos per l'Equip d'Atenció a la infància i l'adolescència, dels quals 4.489 es trobaven en situació de risc greu. L'any següent, el desembre de 2021, hi havia 16.062 infants i adolescents atesos, dels quals 4.369 es trobaven en risc greu (DGAIA, 2021).

Les últimes dades disponibles mostren que el desembre del 2022, 17.982 infants i adolescents tenien expedient obert en el sistema de protecció, i 6.665 es trobaven en risc greu dels quals un 51,7% eren homes i un 48,3% eren dones (DGAIA, 2022).

A més, segons el grup d'edat dels infants i adolescents en situació de risc greu, l'1,2% eren infants menors d'un any, el 5,4% eren infants d'un a dos anys, l'11,8% eren infants d'entre 3 i 5 anys, el 15,3% eren infants d'entre 6 i 8 anys, el 18,3% eren infants d'entre 9 i 11 anys, el

23,4% eren adolescents d'entre 12 i 14 anys i el 24,7% eren adolescents d'entre 15 i 17 (DGAIA, 2022).

Quant a les dades estadístiques dels adolescents en situació de desemparament, en el 2022, la DGAIA va notificar que el 59,8% eren homes i el 40,2% eren dones (DGAIA, 2022). A més, segons la franja d'edat, en el 45,8% les situacions de desemparament eren d'adolescents d'entre 15 i 17 anys (DGAIA, 2022).

Tot plegat, cal destacar que, mentre a les novel·les hi ha una predominança d'adolescents dones que pateixen situacions de risc o desemparament, la realitat és oposada. També, s'observa com la realitat respecte a la franja d'edat que pateix més situacions de risc concorda amb les edats dels protagonistes dels relats les quals varien entre els 12 i els 17 anys.

En aquest punt és important remarcar, tal com expressa Castillo (2005), que els protagonistes adolescents que apareixen als relats analitzats veuen afectats els seus drets i oportunitats arran de la situació que viuen. En relació amb l'estat actual de la garantia dels Drets dels Infants a Catalunya, Tandem Social de l'Estudi (2021) afirma que les situacions de violència cap als infants estan invisibilitzades i en falten dades, tanmateix, el 15% de la població ha patit violència sexual durant la infància o l'adolescència. Aquesta situació es veu perpetrada per la manca d'una xarxa de suport que acompanyi els infants i adolescents així com per l'estigma associat a ser víctima de violència, perquè els mecanismes de denúncia resulten complexos per als infants i perquè les discriminacions creuades fan que la cobertura de drets es debiliti (Tandem Social de l'Estudi, 2021). Tot això, és visible al corpus d'investigació on les adolescents que pateixen violència sexual ho viuen en silenci sigui per la vergonya d'explicar-lo o sigui perquè no senten que hi hagi algú de confiança a qui confessar-li. A més, en el cas de la Zuleima/Llum, adolescent filla d'immigrants —amb una situació econòmica complexa— acollida en casa dels caps de la seva mare, fa que la garantia dels seus drets es debiliti i també ho fa la possibilitat de denunciar.

Respecte a l'entorn familiar, les cures, la inclusió i la pobresa, Tandem Social de l'Estudi (2021) expressa que la configuració de la llar està relacionada amb el nivell de pobresa de les

famílies. Així doncs, manquen polítiques socials que ajudin a afrontar la vulnerabilitat de les famílies així com la precarietat laboral, la conciliació i la falta de recursos (Tandem Social de l'Estudi, 2021). També hi ha escassetat de formacions per a les famílies entorn de les cures diàries cap a infants i adolescents, especialment en situació de risc, i un sistema de suport i protecció que sigui preventiu per tal d'evitar que les situacions de vulnerabilitat familiar esdevinguin un risc greu (Tandem Social de l'Estudi, 2021). En aquest sentit, s'observa com a les novel·les, la majoria de les famílies dels protagonistes viuen de manera precaritzada, ja que moltes d'elles viuen amb dificultats econòmiques, i tenen problemes per conciliar la vida laboral i la cura dels infants i adolescents —fet que provoca moltes vegades la seva absència—.

A més a més, la classe social de les famílies també genera un impacte en la relació dels infants i adolescents amb el món educatiu (Tandem Social de l'Estudi, 2021). Així mateix, a les novel·les analitzades es narra com els adolescents que provenen de famílies vulnerables veuen influenciats els seus resultats acadèmics per la situació en què viuen i, alhora, presenten més risc d'abandonament escolar, com és el cas de l'Òscar, la Tamara i l'Olívia.

Per últim, segons Tandem Social de l'Estudi (2021) “la classe social té un gran pes a l'hora d'explicar la salut d'infants i adolescents” (p.8). En aquest sentit, cal tenir en compte que les situacions de risc generen malestar als infants i adolescents, tanmateix, falten dades de l'estat de salut mental infantil i juvenil així com falta una atenció que tingui un enfocament integral del menor en què es tinguin en compte tots els àmbits que es relacionen amb aquests (Tandem Social de l'Estudi, 2021). Relacionada amb aquesta vulneració de drets, cal destacar que les novel·les analitzades no aprofundeixen en l'àmbit de la salut mental. Tot i això, sí que deixen entreveure com aquesta es veu afectada per la situació de risc que viuen: falta d'autoestima, sensació d'angoixa i solitud, ràbia per no poder afrontar les dificultats familiars, estrès per la situació de maltractament i abús, autolesions derivades dels abusos sexuals, etc.

Amb tot, s'observen que les situacions reals que afecten la garantia de drets dels infants i adolescents recollides per Tandem Social de l'Estudi (2021) es veuen reflectides en les novel·les que conformen el corpus d'investigació d'aquest Treball Final de Grau.

6.2. Vinculació amb l'educació i l'Educació Social

Abans d'abordar la vinculació d'aquesta investigació amb l'educació i l'Educació Social, cal destacar el que expressa Colomer (2010) en relació amb la LJ com agència educativa. En aquest sentit, la lectura no només és l'ampliació d'experiències a través de noves veus (Colomer 2002) sinó que també suposa una eina mitjançant la qual infants i adolescents poden aprendre a qüestionar-se el món que els envolta, les desigualtats existents, els problemes socioeconòmics que afecten moltes famílies, etc.

Així doncs, tal com expressen Hartsfield i Kimmel (2020) és necessari que, des de la comunitat educativa, es reconeixin els beneficis de la LJ diversa i s'impulsin les lectures que tractin temes socials actuals. Aquesta aposta, però, ha de passar primer pels educadors, és a dir, aquests han de conèixer i formar-se en la importància d'aquesta LJ diversa per tal que la puguin oferir als infants i adolescents que acompanyen.

Seguint aquest fil, en la intervenció del centre educatiu a les novel·les analitzades s'observa un millor acompanyament per part del professorat en els centres situats a barris més vulnerables, com són els casos de *La pel·lícula de la vida* (2016) i *La venjança dels panteres negres* (2016). En aquest sentit, és necessari que els educadors de diferents contextos es formin per tal de tenir una mirada integral cap als adolescents que els permeti la detecció de situacions de risc així com la millora de l'acompanyament.

La vinculació de l'Educació Social que es proposa, doncs, ha de ser àmplia. D'una banda, els educadors socials poden esdevenir prescriptors de la LJ tot identificant aquells relats en què es tractin temes socials de manera realista i l'adolescència en risc estigui ben caracteritzada. D'altra banda, poden ser impulsors de programes de formació, sensibilització i acompanyament a professionals dels centres educatius per tal que aquests tinguin eines per a la detecció de possibles situacions de risc. Finalment, els educadors socials poden fer ús de la lectura com a metodologia d'intervenció socioeducativa amb els infants i adolescents a qui estiguin acompanyant des d'altres recursos.

6.3. Limitacions del treball i línies de futur

En relació amb les limitacions d'aquest Treball Final de Grau, és necessari destacar-ne dues. D'una banda, la manca d'articles i investigacions que abordin la representació de l'adolescència en risc a la Literatura Juvenil, i la falta d'informació i estadístiques en relació amb l'adolescència en situació de risc en el territori català. Això mateix, ha suposat una dificultat afegida a l'elaboració del Marc Teòric així com en la selecció del corpus d'investigació.

D'altra banda, el fet que la temàtica abordada en el treball d'investigació es desmarqués dels continguts estudiats al llarg del Grau, ha fet que els mètodes i tècniques d'investigació i anàlisi que se'ns han presentat durant aquests anys no s'ajustessin als objectius de la recerca, per tant, la dificultat ha estat trobar una metodologia que s'adeqüés tant al tema d'investigació com al que es volia aconseguir.

A més a més, és important assenyalar que els resultats obtinguts no són representatius del fenomen en la seva totalitat tant pel tipus d'investigació que s'ha realitzat —seguint la metodologia qualitativa— com per la mostra de llibres seleccionada —s'han analitzat cinc novel·les catalanes—.

Quant als llibres escollits, la limitació es relaciona amb el temps amb què es comptava per a la realització d'aquest treball —només teníem deu mesos per a completar la recerca— així com als mateixos criteris de selecció que es van plantejar en un inici —i que van haver-se d'acotar a causa del gran nombre de registres obtinguts—.

Per acabar, aquest Treball Final de Grau ha contribuït a la resolució d'algunes qüestions relatives al tema d'investigació. Tanmateix, per a continuar aprofundint en la temàtica escollida, caldria que la investigació s'ampliés a través d'altres treballs i articles d'investigació.

Així doncs, cal destacar que la realització d'aquesta investigació ha generat altres idees i preguntes d'interès per a futures investigacions com, per exemple, *com podria col·laborar*

l'educació social per tal que l'adolescència en risc estigui representada de manera diversa i realista a la Literatura Juvenil? Quin impacte social té la representació de l'adolescència en risc dins de la literatura? Quina és la percepció entre els adolescents i joves sobre l'adolescència en risc abans i després de llegir una novel·la que tracti aquesta temàtica? Com pot la LJ contribuir a la generació d'una major consciència social sobre l'adolescència en risc?

7. Bibliografia

- Allueva, L. (2011). Situacions de risc i desemparament en la protecció de menors. *InDret Revista per l'anàlisi del dret*, 4, 1-24. <https://www.raco.cat/index.php/InDret/article/view/366246>
- Aloy, J.M. (2001). La literatura infantil i juvenil catalana a final del segle XX. *Revista L'Arc*, 12, 30-42. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6448156>
- Bonet, J. (2006). La vulnerabilidad relacional: Análisis del fenómeno y pautas de intervención. *REDES: Revista hispana para el análisis de redes sociales*, 11(4), 1-17.
- Calero, A. D., Barreyro, J. P., Formoso, J., i Injoque-Ricle, I. (2018). Inteligencia emocional y necesidad de pertenencia al grupo de pares durante la adolescencia. *Subjetividad y procesos cognitivos*, 22(2), 38-56. <https://www.redalyc.org/journal/3396/339660091017/339660091017.pdf>
- Castillo, M. (2005). Algunes reflexions entorn de la conceptualització de la infància i adolescència en risc social a l'Estat espanyol. *Educar*, 36, 31-47. <https://raco.cat/index.php/Educar/article/view/39741>
- Catalunya. Llei 14/2010, de 27 de maig, dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 2 de juny de 2010, 5641, pàgines 42475 a 42536. <https://www.parlament.cat/document/nom/TL115.pdf>
- Cerrillo, P.C. (2015). Sobre la literatura juvenil. *Verba hispànica: anuario del Departamento de la Lengua y Literatura Españolas de la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Ljubljana*, 23, 211-228. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5372506>
- Colomer, T. (1992). La novel·la juvenil en el nostre entorn cultural. *Perspectiva escolar*, 169, 7-15. <https://www.rosasensat.org/revista/literatura-juvenil-avui-num-169/>

Colomer, T. (1999). *Introducción a la literatura infantil y juvenil*. Síntesis

Colomer, T. (2001). La enseñanza de la literatura como construcción de sentido. *Lectura y Vida*, 22(1), 6-23.
http://www.lecturayvida.fahce.unlp.edu.ar/numeros/a22n1/22_01_Colomer.pdf

Colomer, T. (2002). *Siete llaves para valorar las historias infantiles*. Fundación de Cultura Económica

Colomer, T. (2005). El desenlace de los cuentos como ejemplo de las funciones de la literatura infantil y juvenil. *Revista de Educación*, 203-216.
<https://www.educacionyfp.gob.es/dam/jcr:423a74a2-5403-4fa2-9a1d-e4df2cddbdf84/re200516-pdf.pdf>

Colomer, T. (2010). *Introducción a la literatura infantil y juvenil actual*. Síntesi

Departament de cultura (2020). *Pla de lectura 2020. Volum 1*. Generalitat de Catalunya.
https://cultura.gencat.cat/web/.content/sscc/pla-lectura-2020/documents/A4_PlaLectura-Vol_1.pdf

Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) (2021). *Mapa de Serveis Socials de Catalunya. Actualització de dades bàsiques 2021* [Informe estadístic].
https://dretssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/15serveissocials/es_tadistiques/mapa_serveis_socials/2021/MapaServeisSocials-INFANCIA-2021.pdf

Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) (2022). *Informe estadístic mensual: Desembre de 2022* [Informe].
https://dretssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadolescencia/dades_sistema_proteccio/2022/2022_12_informe_DGAIA.pdf

- Dorio, I., Sabariego, M., i Massot, I. (2004). Características generales de la metodología cualitativa. En R. Bisquerra (Ed.), *Metodología de la investigación educativa* (287-292). La Muralla
- Durand, E.S. (2020). Revisiting Homelands: Immigrant Youth in transnational context. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 64(1), 111-113.
- Durand, E.S. (2021). Remembering Global Childhoods. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 64(4), 477-479.
- Egea, S. (2016). La vivencia de la sexualidad en la adolescencia. *Cuadernos de medicina psicosomática y psiquiatría de enlace*, 118, 71-79.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5567812>
- Fernández-Núñez, L. (2015). Cómo aplicar el análisis narrativo temático a narrativas escritas en entornos online. *REIRE, Revista d'Innovació i Recerca en Educació*, 8(1), 92-106.
- Gallego, A. (2021). Sujetxs pobres: narrativas trans/travestis argentinas en el siglo XXI. En A. Gallego (ed.), *Novísimas. Las narrativas latinoamericanas y españolas del siglo XXI* (69-112). Iberoamericana Vervuert
- Gómez, E., Muñoz, M.M., i Haz, A.M. (2007). Familias Multiproblemáticas y en Riesgo Social: Características e Intervención. *Psykhe*, 16(2), 43-54.
https://www.scielo.cl/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0718-22282007000200004
- Hartsfield, D.E., i Kimmel, S.C. (2020). Exploring Educators' Figured Worlds of Controversial Literature and Adolescent Readers. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 63(4), 443-451.
- Janer, G. (1992). La literatura per a joves, literatura per a adults. *Perspectiva escolar*, 169, 2-6. <https://www.rosasensat.org/revista/literatura-juvenil-avui-num-169/>

- Lillo, J. L. (2004). Crecimiento y comportamiento en la adolescencia. *Revista de la Asociación Española de Neuropsiquiatría*, (90), 57-71.
https://scielo.isciii.es/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0211-57352004000200005
- López, A. (1989). Tendencias en la crítica actual de la literatura infantil. *Tabanque: Revista Pedagógica*, 5, 217-230.
- López, A., i Moreno, C. (2003). La literatura infantil y juvenil: su aportación a la conformación social de estereotipos sexistas. En A.G. Cano, i C. Pérez (Coords.), *Canon, literatura infantil y juvenil y otras literaturas* (455-460). Colección Estudios
- Massot, I., Dorio, I., i Sabariego, M. (2004). Estrategias de recogida y análisis de la información. En R. Bisquerra (Ed.), *Metodología de la investigación educativa* (pp.329-369). La Muralla
- Ministeri de Cultura i Esport (2021). *Lectura infinita. Pla de Foment de la Lectura 2021-2024*. Govern d'Espanya.
<https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:d38ffbf5-92c5-4224-bdf4-cea2989bc5ba/cat--plan-fomento-lectura-22-02-17--1-.pdf>
- Molina, C. (2006). Cómo se analiza una novela. Teoría y práctica del relato, I. *Abbat: boletín filológico de actualización académica y didáctica*, 1, 35-60.
- Molina, C. (2007). Cómo se analiza una novela. Teoría y práctica del relato, II. *Abbat: boletín filológico de actualización académica y didáctica*, 2, 47-72.
- Moreno, A. (2003). ¿Manolito Gafotas, literatura infantil? Necesidad de nuevos criterios para definir la literatura infantil y juvenil. En A.G. Cano, i C. Pérez (Coords.), *Canon, literatura infantil y juvenil y otras literaturas* (491-498). Colección Estudios
- Moreno, A. (2006). Identidad y límites de la literatura infantil. En M.V. Sotomayor (dir.), *Personajes y temáticas en la literatura juvenil* (9-28).

Moreno, V. (1995). Jóvenes y lectura. *CLIJ. Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil*, 8(72), 30-36.

Panchón, L. (2002). Infància i famílies en dificultat social. Noves oportunitats. *Educació Social. Revista d'intervenció socioeducativa* 32, 9-11.
<https://raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/165517>

Parsons, T., i Bales, R. (1955). *Family, socialization and interaction process*. Free Press

Pernas, E. (2009). Animación a la lectura y promoción lectora. En P. López, i J.C. Santos-Paz (aut.), *Guía para bibliotecas escolares* (261-290).
https://ruc.udc.es/dspace/bitstream/handle/2183/12950/CC-102_art_10.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Portell, J. (2021). ¿Cambiarlo todo para que nada cambie?. En Fundación SM, *Anuario Iberoamericano sobre el Libro Infantil y Juvenil 2021* (229-246).
https://www.grupo-sm.com/sites/sm-espana/files/resources/imagenes/COMUNICACION-2021/FUNDACION-SM/AnuarioLIJ_21/Anuario-Iberoamericano-sobre-el-Libro-Infantil-y-Juvenil-2021.pdf

Pueyo, R. (30 de novembre i 1 de desembre de 2018). *Com parlem d'allò que no es parla? Tabús en la literatura infantil i juvenil*. [Taula rodona 2]. En Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (Ed.), VI Congrés de Literatura Infantil i Juvenil Catalana: Llegir per llegir, *Quaderns divulgatius*, 62, 65-73.
<https://www.escriptors.cat/sites/default/files/2019-05/quadern-62-congres-literatura-infantil-aelc-tauleta.pdf.pdf>

Rosales, C. R., i Espinosa, M. R. (2008). La Percepción del Clima Familiar en Adolescentes Miembros de Diferentes Tipos de Familias. *Psicología y Ciencia Social*, 10(1-2), 64-71.
<https://www.redalyc.org/pdf/314/31414801006.pdf>

- Ruiz, K. (1999). La literatura juvenil y el lector joven. *Revista de Psicodidáctica*, 8, 25-40.
<https://ojs.ehu.es/index.php/psicodidactica/article/view/106/102>
- Sánchez, C. (2018). Historia de la literatura infantil y juvenil: Europa y España. En E.P. Jiménez-Pérez, i S. Fabregat (Coords.), *La literatura infantil y juvenil: investigaciones* (11-22). Octaedro
- Sarabia, M. (2009). Literatura Infantil y Juvenil. *Revista Innovación y experiencias educativas*, 14, 1-8.
https://archivos.csif.es/archivos/andalucia/ensenanza/revistas/csicsif/revista/pdf/Nu_mero_14/MINERVA_SARABIA_1.pdf
- Sao, M.C. (2021). La literatura infantil y juvenil. Aproximaciones teóricas para su estudio en el contexto educativo. *Didasc@lia: Didáctica y Educación*, 12(4), 169-177.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8164223>
- Tandem Social de l'Estudi (2021). *Estudi d'infància i adolescència. Anàlisi de l'estat actual de la garantia de drets a Catalunya* [Informe].
https://www.observatoriodelainfancia.es/oia/esp/documentos_ficha.aspx?id=7347
- Teixidor, E. (1995). Literatura juvenil: las reglas del juego. *CLIJ: Cuadernos de Literatura Infantil i Juvenil*, 8(72), 8-15.
- Trivez, P. (2021). Literatura infantil y juvenil en tiempos de crisis. En Fundación SM, *Anuario Iberoamericano sobre el Libro Infantil y Juvenil 2021* (205-226).
https://www.grupo-sm.com/sites/sm-espana/files/resources/imagenes/COMUNICACION-2021/FUNDACION-SM/AnuarioLIJ_21/Anuario-Iberoamericano-sobre-el-Libro-Infantil-y-Juvenil-2021.pdf

Annexos

Annex 1. Fitxes tècniques de les novel·les

LA PEL·LÍCULA DE LA VIDA / A partir de 12 anys

- Autora: Maite Carranza
- Edició: 4ª ed.
- Lloc de publicació: Barcelona
- Editorial: Cruïlla
- Data de publicació: 2016
- Premi El vaixell de vapor 2016

L'Olívia és una noia normal com qualsevol altra. Va a l'institut, té una mare actriu, un pare *missing*, un germà poruc, unes amigues llepafils, una tele espatllada... I, impensadament, la crisi truca a la porta i el seu petit món s'ensorra. Però l'Olívia no llença la tovallola i descobreix que tots podem col·laborar a escriure el guió de la pel·lícula de la nostra vida.

MENTIDA / A partir de 13 anys

- Autora: Care Santos
- Edició: 1ª ed.
- Lloc de publicació: Barcelona
- Editorial: Edebé
- Data de publicació: 2015
- Premi Edebé de Literatura Juvenil 2015

La Xènia lluita per treure bones notes, impulsada per la il·lusió d'estudiar Medicina, però des de fa temps el seu rendiment és més baix. I és que la Xènia s'ha enamorat, però no d'un noi del seu entorn, sinó d'un fantasma, d'una veu sorgida d'Internet amb la qual comparteix la seva passió per la lectura.

Com que la Xènia és decidida i el seu amor virtual no vol quedar amb ella, es proposa sorprendre'l de manera que comença les seves investigacions amb les poques dades de les quals disposa.

I resulta que tot és fals, una mentida, ni la foto ni el nom són reals. Qui és en realitat la seva ànima bessona? Penedida per haver descuidat els estudis, ho confessa tot als seus pares,

segura d'haver estat víctima d'algun desapareixiu. Però aviat un paquet inesperat li revelarà la identitat del noi amb el qual va compartir les seves emocions més íntimes. El paquet prové de la presó de menors i conté la història d'un assassí.

LA VENJANÇA DELS PANTERES NEGRES / A partir de 13 anys

- Autora: Gemma Lienas
- Edició: 1ª ed.
- Lloc de publicació: Barcelona
- Editorial: Espurna Bromera
- Data de publicació: 2016
- Premi Fundació Bancaixa de Narrativa Juvenil 2015

L'Òscar és un adolescent sense gaires perspectives de futur. Les seves úniques il·lusions són la seva germana petita, la Mabel, i els col·legues de la banda, els altres panteres negres. Amb ells se sent part d'alguna cosa. En canvi, el Baldo, el líder dels Black Panthers, sembla segur d'ell mateix, seductor i carismàtic. Però el mouen la violència i el desig de venjança: carregar-se en Daniel, el traïdor que fa un any el va denunciar i va fer que l'inspector López l'humiliés davant dels seus. Després d'haver fugit de la ciutat quan van passar els fets, en Daniel es veu obligat a tornar. Qui el trobarà primer, l'inspector López o els panteres? Al costat de qui es posarà l'Òscar?

L'ACTOR LUCAS BILBO / A partir de 15 anys

- Autor: Àngel Burgas
- Edició: 1ª ed.
- Lloc de publicació: Barcelona
- Editorial: Edebé
- Data de publicació: 2017

Ningú va ser conscient de la desaparició de la Rut el dia en què es va produir. Aquell matí havia anat a classe, però a la tarda no va aparèixer pel gimnàs a l'hora de l'assaig de teatre. L'endemà, la Rut tampoc va anar a classe. Aviat els seus companys es van adonar que alguna cosa estranya passava: els professors estaven neguitosos i, a mig matí, es va presentar la policia. El rumor es va estendre com la pólvora als quatre segons: «Ha desaparegut la Rut

Fàbregues! Els Mossos d'Esquadra estan interrogant els seus amics, un per un, al despatx del director!».

Quin misteri s'amaga rere aquesta desaparició? Quina relació té amb qui, anys després, es convertirà en un famós actor? De fet, va ser a l'institut on estudiava la noia, quan l'afició d'en Lucas Bilbo per la interpretació es va consolidar i quan es van esdevenir els fets que són el tema central de la història que aquí es narrarà.

PARAULES EMMETZINADES / A partir de 16 anys

- Autora: Maite Carranza
- Edició: 2^a ed.
- Lloc de publicació: Barcelona
- Editorial: Edebé
- Data de publicació: 2010
- Premi Edebé de Literatura Juvenil 2010
- Premi Nacional de Literatura Infantil i Juvenil del Ministeri de Cultura 2011

Què va passar amb Bàrbara Molina? Mai no es va trobar el seu cos ni es van aconseguir proves per detenir cap culpable. Una trucada a un mòbil capgira el destí de moltes persones: el d'un policia a punt de jubilar-se, el d'una mare que ha perdut l'esperança de trobar la filla desapareguda, el d'una noia que va traïr la seva millor amiga. *Paraules emmetzinades* és una crònica d'un dia trepidant, viscut a contrarellotge i protagonitzat per tres persones properes a la Bàrbara Molina, desapareguda misteriosament i violentament quan tenia quinze anys. Un enigma que, després de quatre anys sense resoldre's, es veurà sacsejat per noves claus. De vegades, la veritat roman oculta en la foscor i només s'il·lumina quan obres una finestra. Una història de mentides, secrets, enganys i falses aparences que toca el viu dels mites inqüestionables. Un relat esfereïdor que dissecciona la hipocresia de la societat moderna. Una denúncia valent dels abusos sexuals infantils, les seves conseqüències devastadores i la seva invisibilitat en el nostre món benpensant.